ENNAKOINTIKAMARI

Työvoiman kysyntä, saatavuus sekä osaamistarpeet

Uudellamaalla syksyllä 2020

Uudellamaalla toimivassa **Ennakointikamarissa** laaditaan kaksi kertaa vuodessa tilannekatsaus Uudenmaan työvoiman kysynnästä, tarjonnasta ja osaamistarpeista.

Lisäksi Ennakointikamarin jäsenet kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa yhteen etsimään ratkaisuja Uudenmaan työllisyyteen ja osaamistarpeisiin liittyviin lyhyen aikavälin haasteisiin.

Ennakointikamarin muodostavat:

- Helsingin kaupunki
- Vantaan kaupunki
- Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
- Taitotalo
- MERCURIA Kauppiaitten kauppaoppilaitos Oy
- Helsinki Business College Oy
- Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda
- PointCollege Oy
- Careeria
- Kirkkopalvelut ry (Seurakuntaopisto)
- Suomen Diakoniaopisto Oy
- Laurea
- Haaga-Helia
- Metropolia
- Helsingin yliopisto
- Uudenmaan liitto
- Uudenmaan ELY-keskus
- Uudenmaan TE-toimisto
- Helsingin seudun kauppakamari

Tilannekatsaukset laatii Ennakointikamarin
projektipäällikkö **Olli Oja** Helsingin seudun kauppakamarista.

Seuraava Ennakointikamarin tilannekatsaus ilmestyy keväällä 2021.

Sisällysluettelo

Johdanto 2
Työvoiman kysyntä Uudellamaalla syksyllä 2020 4
Yritysten näkymiä työvoiman kysynnästä Uudellamaalla 10
Katsaus yleisindikaattorien taakse 12
Työvoiman saatavuus syksyllä 2020 13
I Työnhakijatilanne 13
II Opiskelijat ja koulutus 18
III Ulkomaalaiset ja maahanmuuttajataustaiset osaajat 21
Yhteenveto 23
Lähteet 24

Johdanto

Tämän tilannekatsauksen tarkoituksena on tarjota kattava katsaus Uudenmaan alueen työvoiman kysyntään ja saatavuuteen liittyen tänä erikoisena aikakautena. Tilannetta tarkastellaan tämän poikkeuksellisen vuoden lukujen kautta, ennakointitiedon näkökulmaa kaikessa mukana pitäen.

Tavoitteena on, että lukijalle jää mahdollisimman selkeä kuva siitä, missä Uudellamaalla mennään syksyllä 2020, mutta samalla hän osaa katsoa tilannetta jo hurjaa koronavuotta kauemmas ja tiedostaa aluettamme tulevaisuudessa koskevat vahvuudet ja haasteet. Esimerkiksi ravintola-alan työvoiman kysyntä on väliaikaisesti romahtanut, mutta ihmiset palaavat kyllä ravintoloihin viiveellä, kunhan pandemia tulevaisuudessa rauhoittuu – paitsi lounasravintolat ovat uuden edessä toimistolla tehtävien työpäivien määrän laskiessa aikaisempaa alemmalle tasolle. Kysymys on siis jotakuinkin siitä, että pystyy tarkastelemaan tilannetta ja lähitulevaisuutta koronan huomioiden, muttei sen alle hautautuen.

Marraskuu 2020. Koko vuotta määritellyt koronapandemia on iskenyt Suomessa kaikista rankimmin Uudellemaalle, jossa on raportoitu 70 prosenttia koko maan koronavirustartunnoista. Työttömien työnhakijoiden määrä on lukkiutunut 60 prosenttia viime vuotta korkeammalle tasolle ja avoimia työpaikkoja ilmoitetaan neljännes vähemmän kuin vielä vuotta aikaisemmin. Koronan toinen aalto ei ole enää vain teoreettinen uhka. Tartuntamäärät ovat lähteneet tasaiseen nousuun ja samalla huolet uusista rajoituksista ja laskuista kysynnässä ovat vetäneet yritysten näkymät synkemmiksi. Ja tämän lisäksi koko maailma odottaa, saavatko amerikkalaiset päätettyä presidentistään ilman sisäpoliittista kriisiä.

Syksy 2020 on ollut ennakoinnin kannalta vähintäänkin erikoista aikaa. Yhteiskunnallinen keskustelu on, monilta osin ymmärrettävästi, pyörinyt lyhyen aikavälin ympärillä ja tilannetta kevääseen verraten. Samalla syksyn lukuja on odotettu tavanomaista suuremmalla jännityksellä odottaen, mitä niiden pohjalta uskalletaan sanoa työllisyydestä, taloudesta tai vaikkapa muuttovirroista.

Suomen virallisista työttömyysluvuissa kevään 2020 työllisyyden lasku oli vielä syyskuussa määritetty epäsäännölliseksi muutokseksi, *mutta* tilanne saattaa muuttua jatkossa. Valtiovarainministeriö tarjosi meille lokakuussa tuttuun tapaan uuden taloudellisen katsauksen, *mutta* joutui yhä muistuttamaan koronaepidemian mahdollisesti suurista vaikutuksista ennusteisiin. Väestö lisääntyi alkuvuoden 2020 aikana eniten suurimmissa kaupungeissa, *mutta* maan sisäistä muuttoliikennettä tarkastelemalla voi halutessaan nähdä pieniä viitteitä jonkinlaisesta maallemuuttobuumista.

Ihmiset ovat aina kaivanneet lukuja, anekdootteja, jotain mikä tukisi heidän näkemystään, mutta tänä vuonna tarve on tuntunut entistä suuremmalta. Politiikan tutkija **Johanna Vuorelman** sanoin ”politiikassa on Suomessa nyt vallalla kaksi hyvin erilaista tarinaa. Toisen mukaan olemme tuhon tiellä ja toinen korostaa, että olemme kansainvälisessä vertailussa maailman parhaita maita”.

Vähemmästäkin turtuu. Hypätään hetkeksi pois koronasta ja suunnataan katse Uudenmaan tulevaisuuteen, 2030–luvun puoliväliin. Työikäisen väestön kasvu on ollut muuta maata nopeampaa, itseasiassa Uusimaa on ainoita maakuntia, jossa työikäinen väestö ei ole vuonna 2035 lähtenyt laskuun. Tässä välissä työelämän osaamisvaatimukset ovat kohonneet, eikä ilman vähintään ammatillisen perustutkinnon

tasoista osaamista ole mahdollisuus työllistyä kuin häviävän pieneen osaan työpaikoista. Uudellamaalla kasvua on eritoten erityisasiantuntijoissa ja asiantuntijoissa sekä palvelu-, myynti- ja toimistotyön ammateissa. Koko Suomessa 42 prosenttia tulevaisuuden työpaikoista vaatii ammatillista koulutusta ja korkeakoulutettujen osuus kasvaa 56 prosenttiin, eikä vaatimustaso ole varmasti Uudellamaalla tätä vähäisempi. Seuraavan 15 vuoden aikana kasvavilla aloilla vaaditaan vielä mainittua useammin korkeakoulutason osaamista. Samalla aikavälillä työelämästä poistuu koko Suomen tasolla noin miljoona henkilöä.

Meidän ei edes tarvitse tarkastella työelämän osaamisvaatimuksia näin pitkän ajan päähän ymmärtääksemme tämän hetken tarpeita. Osaamisen Ennakointifoorumi jakaa tarkastelussaan tulevaisuuden työelämän tärkeimmät osaamiset geneeristen taitojen, yleisen työelämäosaamisen ja yleisten digitaitojen alle. Itseohjautuvuuden, moniammatillisen osaamisen, vuorovaikutus- ja viestintätaitojen, asiakaslähtöisyyden, luovan ongelmanratkaisun sekä esimerkiksi erilaisten digitaitojen hallinnan vaatimukset yleistyvät työelämässä jo tällä vuosikymmenellä, jos eivät jo paraikaa. Osa lähitulevaisuuden työntekijöistä oppii näitä taitoja koulussa ennen työelämään siirtymistään, loput kouluttautuvat työtehtävissään, työtehtävien ohessa tai työtehtävien välissä. Ja kaikki voivat kehittää eritoten geneerisiä taitojaan ja digiosaamistaan myös arjessa ja harrastuksissa. Osaamistason nostaminen vaatii työtä oppilaitoksilta, työnantajilta, työntekijöiltä ja viranomaisilta.

Siirrytään työelämän muutoksen kautta takaisin tähän marraskuuhun ja koko vuotta määrittäneeseen koronapandemiaan. Koronan mukanaan tuomista mullistuksista on tärkeää muistaa se, että sen vaikutukset ovat monilta osin ennakoitujen työelämän muutosten ja yleisempien megatrendien mukaisia. Korona pakotti Uudenmaan organisaatiot etätyöhön kertaheitolla, mutta ajatus asiantuntijatyön paikkasidonnaisuuden poistumisesta ei ole syntynyt tänä keväänä. Etätyö on vaatinut organisaatiotason lisäksi työntekijöiltä uutta digiosaamista, oman työn hallintaa ja uusien toimintatapojen kehittämistä, jotka olivat yleisesti tunnistettuja työelämässä kasvavia ilmiöitä jo ennen koronaa. Vapaa-ajallamme me suomalaiset olemme tänä vuonna matkustaneet pääsääntöisesti kansallispuistoihimme, toisaalta kaukomatkailun kestävyydestä ja luonnossa viihtymisestä pikaisten kaupunkiviikonloppujen sijaan on puhuttu jo ennen tätä vuotta. Kaupunkien aavikoiduttua hetkeksi keväällä yrittäjät joutuivat viemään palvelunsa verkkoon ja innovoimaan kokonaan uudenlaisia palvelukonsepteja. Toisaalta kuten tiedämme, kukaan ei varmasti ole ennustanut verkkokaupalle muuta kuin kasvua viimeisten vuosien kuluessa.

Tämä kaikki on toki omalta osaltaan yksinkertaistamista. Luvut ovat monilta osin synkkiä ja Uudenmaan yritykset ja työntekijät ovat useilla aloilla kohdanneet kohtuuttomia tilanteita. Lyhyen aikavälin apu on välttämätöntä.
Lisäksi on tärkeää ymmärtää mikä on muuttunut ja toisaalta miltä osin Uusimaa erityispiirteineen on yhä paikoillaan, koska koronapandemian vaikutukset eivät ole kohdelleet kaikkia aloja samalla tavalla.

Tämä julkaisu antaa toivottavasti eväitä Uudellamaalla käytävään keskusteluun. Ennakointikamari palaa omalta osaltaan keskusteluun vielä myöhemmin tänä vuonna omien ratkaisuehdotustensa merkeissä.

Työvoiman kysyntä Uudellamaalla syksyllä 2020

Kuten muistamme, työvoiman kysyntä oli kasvanut Uudellamaalla jo usean vuoden ajan ennen koronapandemian puhkeamista: vuonna 2017 uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin alueella 214 000, vuotta myöhemmin 255 000 ja vuonna 2019 noin 300 000 kappaletta. Ei siis ole ihme, että yritysten mahdollisuudesta löytää osaavaa työvoimaa on kannettu huolta ja ammattitaitoisen työvoiman puuttumista korostettiin kysynnän puutetta suurempana kasvun esteenä – jos nyt signaaleja kysynnän heikkenemisestä olikin ilmoilla jo ennen koronakriisin alkamista (EK:n tammikuun 2020 aluebarometrissa Uudenmaan vastaajat nostivat kysynnän puutteen suurimmaksi kasvun esteeksi, Tilastokeskukselle raportoidut rekrytointiongelmat vähenivät alkuvuonna 2020 edellisvuoden tason nähden).

Kaikki tietävät mitä kevät 2020 toi tullessaan, eli radikaalin laskun työvoiman kysynnässä:

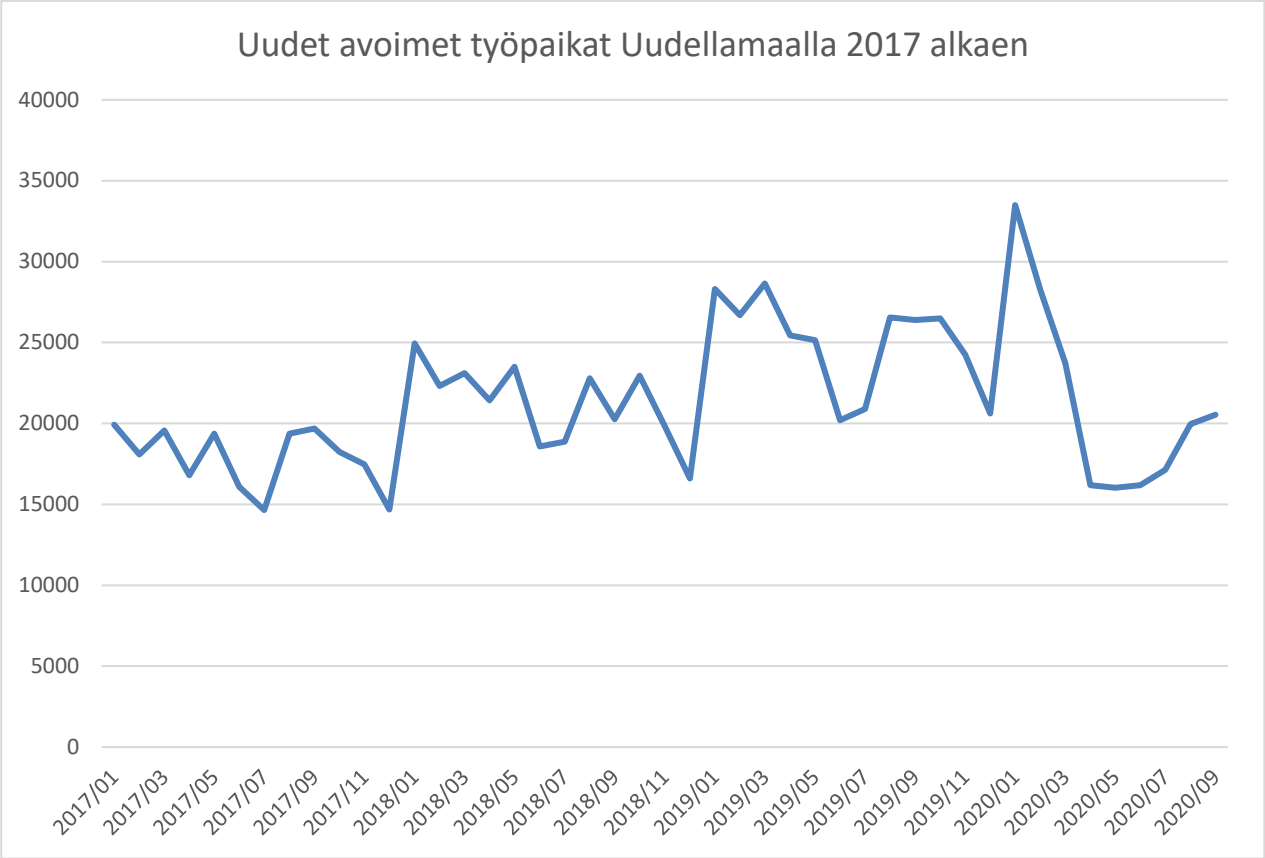

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Avoimet työpaikat tapahtumien mukaan kuukauden aikana.

Uusien avoimien työpaikkojen määrä Uudellamaalla on lähtenyt kesäkuun jälkeen nousuun. Syyskuussa 2020 Uudellamaalla ilmoitettiin 20 532 uutta työpaikkaa, mikä on 577 paikkaa enemmän kuin elokuussa. Uusien ilmoitettujen työpaikkojen määrä on kolme kuukautta jatkuneesta pienestä noususta huolimatta 22,8 % eli vajaan neljänneksen pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Perspektiivin saamiseksi on hyvä todeta, että syyskuussa 2020 Uudellamaalla ilmoitettiin uusia avoimia työpaikkoja enemmän kuin syyskuussa 2018, mikä kertoo useamman vuoden kasvun vauhdista.

Uusista avoimista paikoista 11 863 (57,8 %) oli vakinaisia. Huomionarvoista tässä syksyssä on **alle 3 kuukautta kestävien työpaikkojen määrän kasvu**. Yritykset ovat varovaisia ja ilmoittavat tällä hetkellä aiempaa vähemmän pidempikestoisia tai vakituisia työpaikkoja.

Työvoiman kysyntä on lähtenyt täyden pohjakosketuksen jälkeen pieneen nousuun Uudellamaalla, mutta mitä kokonaislukujen takaa löytyy?

Aloitetaan tarkastelu uusista avoimista työpaikoista ammattiryhmittäin syyskuussa 2019 ja syyskuussa 2020:

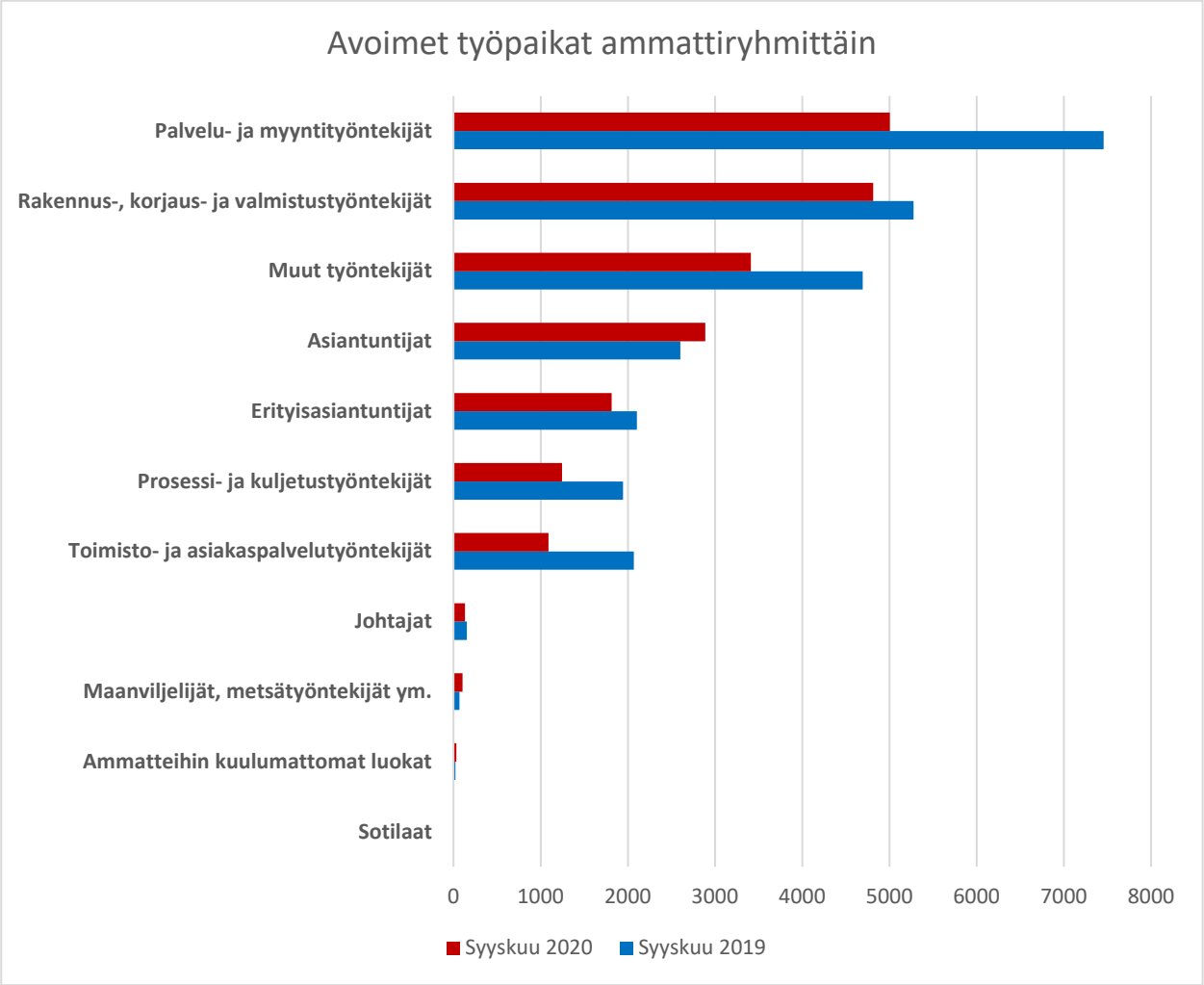

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Avoimet työpaikat tapahtumien mukaan kuukauden aikana.

Eniten työpaikkoja oli auki palvelu- ja myyntityöntekijöissä, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöissä sekä muissa työntekijöissä (teollisuuden ja rakentamisen avustavat työntekijät, avustavat keittiö- ja ruokatyöntekijät, siivoojat ynnä muut). Samalla voimme nähdä, että näistä mainituista palvelu- ja myyntityöntekijöiden kysyntä on laskenut kolmanneksella (33 %) syyskuuhun 2019 verrattuna. Prosessi- ja kuljetustyöntekijöissä (laskua 36 %) sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöissä (laskua 47 %) suhteellinen pudotus kysynnässä on vielä suurempaa.

Ohittamalla hetkeksi suhteelliset laskut kysynnässä näemme sen, että ammattiryhmien sisäinen järjestys ei ole käytännössä muuttunut mihinkään vuoden aikana. Ainoastaan prosessi- ja kuljetustyöntekijät ja toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät ovat vaihtaneet paikkaa keskenään. **Vaikka koronapandemia on kurittanut aloja ja ammattiryhmiä hyvin eri tavoin, se ei ole näin suuressa kuvassa muuttanut Uudenmaan työvoiman kysynnän rakennetta.**

Ennen tarkemman tason tarkastelua on hyvä muistaa, ettei yksittäisiä lukuja kannata kuukausittaisen vaihtelun vuoksi seurata liian tarkasti. Joka tapauksessa työvoiman kysynnän tarkastelu ammattinimikkeittäin tarjoaa meille hyvän yleiskatsauksen aiheeseen.

Avoinna olevien työpaikkojen top 15 ammattinimiketasolla, Uusimaa, syyskuu 2020:

	Syyskuu 2020	Erotus v 2019
Rakennustyöntekijät ym.	3398	-160
Lähihoitajat, terveydenhuollon tt ja kodinhjat	2620	326
Myyjät ja kauppiaat	2566	-493
Rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ym.	1860	-481
Rakennusten viimeistelytyöntekijät	1623	484
Avustavat kaivos- ja rakennustyöntekijät	1346	220
Sairaanhoitajat, kätilöt ym.	1337	457
Myynti- ja ostoagentit	1247	-236
Koti-, hotelli- ja toimistosiivoojat ym.	1108	-909
Muut myyntityöntekijät	878	-515
Koneasentajat ja –korjaajat	752	-764
Lastenhoitajat ja koulunkäyntiavustajat	750	-533
Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	712	-1010
Sähkölaitteiden asentajat ja korjaajat	560	-214

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Työnhakijat ja avoimet työpaikat ammattiryhmän mukaan kk:n aikana.

Koronan kaksijakoisen vaikutuksen voi myös nähdä syyskuun 2020 uusien työpaikkojen viidestätoista suosituimmasta ammattinimikkeestä. Näissä kysyntä on vuodentakaiseen nähden noussut vain **hoitoalalla** (sairaanhoitajat, kätilöt, lähihoitajat ynnä muut) sekä kahdessa **rakennusalan** ammattinimikkeessä (lisäksi rakennustyöntekijöiden kohdalla pudotus on todella pientä ja menee helposti kuukausivaihtelun piikkiin).

Muut ammatit sinnittelevät kärkijoukoissa, vaikka kysyntä on laskenut vuoden aikana.

Viidestätoista suosituimmasta ammattinimikkeestä seitsemän kappaletta löytyy myös viidentoista eniten avoimia paikkoja vuodessa menettäneen ammattinimikkeen joukosta:

- Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät
- Koti-, hotelli- ja toimistosiivoojat ynnä muut
- Koneasentajat ja -korjaajat
- Lastenhoitajat ja koulunkäyntiavustajat
- Muut myyntityöntekijät
- Myyjät ja kauppiaat
- Rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ynnä muut

Ainoa selvä ero vuoteen 2019 verrattaessa löytyy **ravintola-alan kysynnän merkittävästä laskusta**, mikä näkyy siitä, ettei tämän vuoden listalta löydy avustavia keittiö- ja ruokatyöntekijöitä, ravintola- ja suurtaloustyöntekijöitä tai tarjoilutyöntekijöitä.

Tärkeää on tiedostaa myös se, että yllä luetellut 15 ammattinimikettä kattoivat 63 prosenttia Uudenmaan avoimista työpaikoista syyskuussa 2020.

Vielä kolmas vaihtoehto on tarkastella avoimia työpaikkoja toimialajaottelun kautta, verraten syksyn ajan (elo- ja syyskuu) 2019 ja 2020 lukuja:

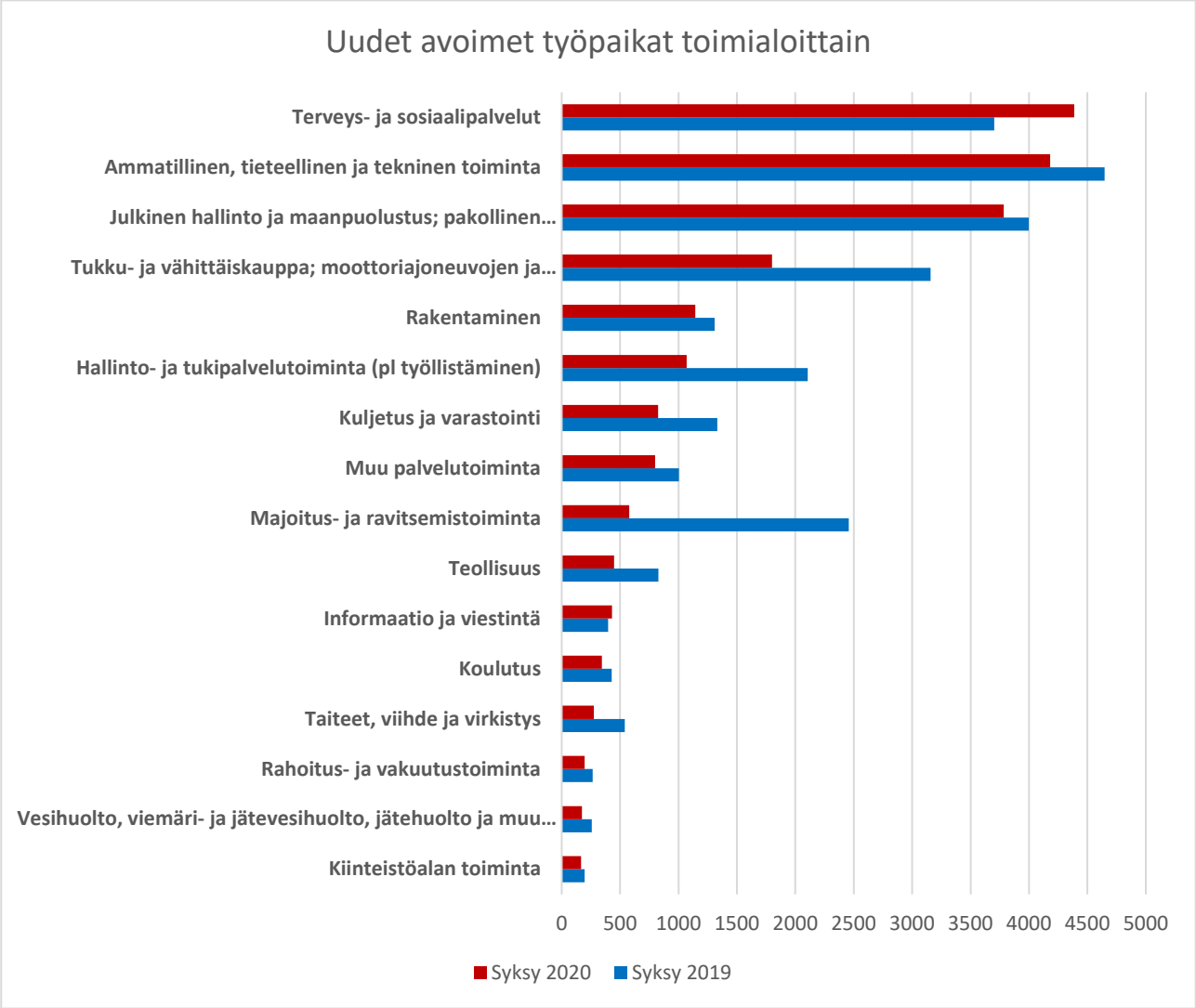

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Avoimien työpaikkojen tapahtumat toimialan mukaan kuukauden aikana.

Kuvaajasta näemme selvästi majoitus- ja ravitsemistoiminnan (avoimet työpaikat -76 %) sekä kulttuurialan (avoimet työpaikat -49 %) ahdingon. Lisäksi pudotus on ollut todella suurta vähittäiskaupassa (avoimet työpaikat -54 %), hallinto- ja tukipalveluissa kuten kiinteistö-, hallinto- ja turvallisuuspalveluissa (avoimet työpaikat -49 %), kuljetuksessa ja varastoinnissa (avoimet työpaikat -38 %) sekä teollisuudessa (avoimet työpaikat -46 %).

Kokonaiskuvaa tarkasteltaessa aiemmin esiin tullut viesti toistuu jälleen. Koronapandemian vaikutus on selvästi nähtävissä tietyillä toimialoilla, mutta **hurjatkaan pudotukset eivät ole suuresti muuttaneet**

toimialojen keskinäistä järjestystä. Pahasti koronasta kärsinyt majoitus- ja ravitsemistoiminta on pudonnut listalla neljä sijaa ja toisaalta pandemiasta pienemmin osumin selvinnyt rakentaminen on ainoa kolme sijoitusta ylöspäin noussut toimiala. Muutosta tulkittaessa on toki syytä muistaa, että toimialoja vertaillessa niiden järjestyksestä löytyy vaihtelua kuukausitasolla normaalioloissakin, minkä vuoksi tässäkin on vertailtu useamman kuukauden kokonaislukuja.

Avoimien työpaikkojen lisäksi työvoiman kysyntää voidaan tarkastella työ- ja elinkeinoministeriön ammattibarometrillä, joka perustuu TE-toimistojen työnhakija- ja yrityspalveluiden asiantuntijoiden arvioihin. Viimeisimmät arviot ammattinimikkeiden rekrytointi- ja työmarkkinatilanteiden kehityksestä julkaistiin syyskuussa 2020.

Kuviosta on helppo nähdä koronan vaikutus ja se, että vuoden 2020 ensimmäinen arvio ehdittiin tehdä erilaisessa työmarkkinatilanteessa.

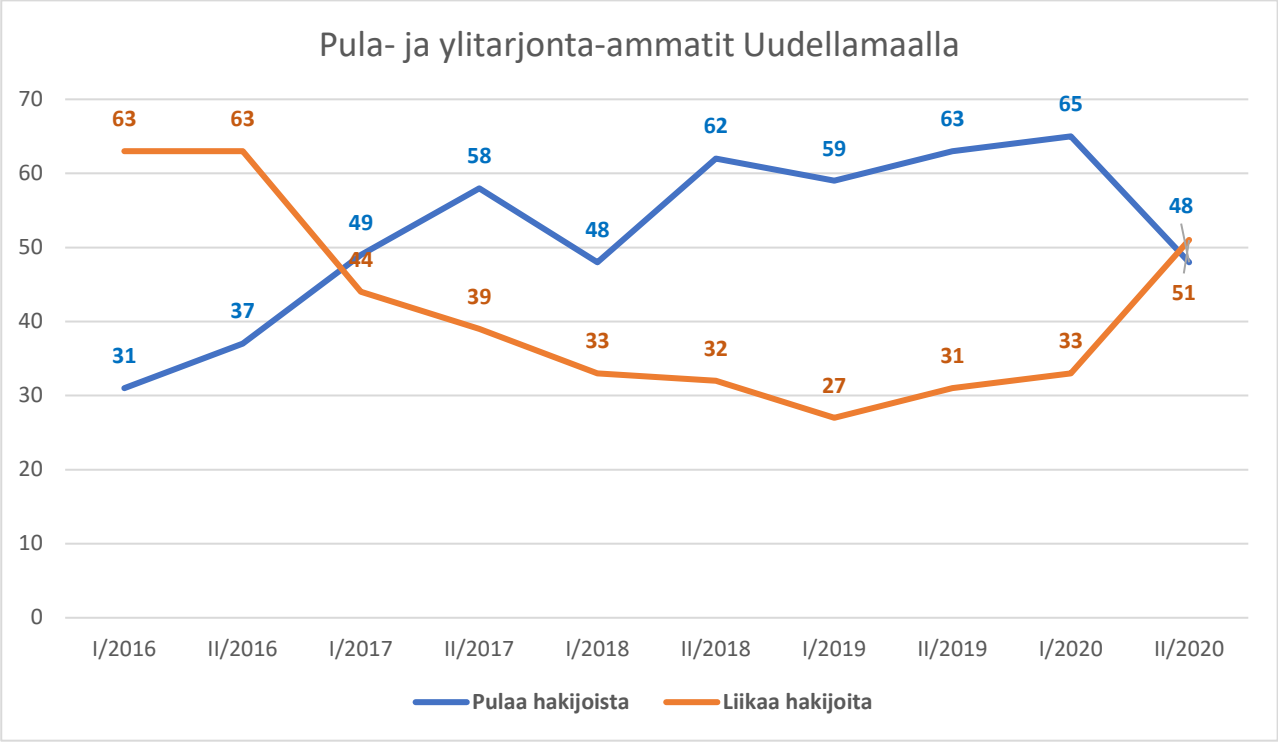

Lähde: Ammattibarometri 2016–2020.

Uudellamaalla työvoimapula-ammatteja oli syksyllä 2020 48 kappaletta, kun koko maassa lukema oli 31. Edellisellä arviointikierroksella Uudellamaalla työvoimapula-aloja oli 65. Lasku työvoimapula-alojen määrässä on ollut Uudellamaalla koronapandemian myötä merkittävä, mutta vähäisempi kuin valtakunnallisella tasolla.

Ammattibarometrissa tapahtuneista muutoksistakin suurin osa on johdettavissa suoraan koronasta jo ensivilkaisulla. Ihmisten liikkumattomuus on aiheuttanut raskasta työvoiman kysynnän laskua seuraavissa ammattinimikkeissä:

- **Matkailussa**: hotellin vastaanottovirkailijat, lentoemännät ja purserit, huolitsijat, tulli- ja laivanselvittäjät, matkaoppaat sekä matkatoimistovirkailijat
- **Kuljetuksessa**: henkilö-, taksi- ja pakettiautonkuljettajat, kuljetuksen toimistotyöntekijät sekä linja-auton- ja raitiovaunukuljettajat
- **Ravintola-alalla:** tarjoilijat, baarimestarit, leipurit ja kondiittorit, ravintola- ja suurtaloustyöntekijät

- sekä muissa **palveluissa:** fysioterapeutit, juontajat ja kuuluttajat, kampaajat ja parturit, kosmetologit sekä liikunnan ja vapaa-ajan ohjaajat

Tänä syksynä pulaa työnhakijoista arvioitiin olevan **23 prosentista arvioiduista ammateista,** edellisellä kierroksella pulaa oli 30 prosentissa arvioiduista ammateista. Liikaa työnhakijoita on erityisesti matkailu- ja ravintola-alalla sekä avustavissa toimistotehtävissä.

On hyvä muistaa, että ammattibarometrin arvio kattaa vain TE-toimistoihin ilmoitettavat ammattinimikkeet ja työpaikat. Täten siinä jää väistämättä arvioimatta ammatit, joihin haetaan työntekijöitä vain henkilöstöpalveluyritysten tai vaikkapa suorarekrytointien kautta. Pula alakokonaisuuksista tämä koskettaa eniten ict-alan rekrytointeja.

Koronan suorittaman karsinnan jälkeen pula-ammatit ja alat näyttävät Uudellamaalla syksyllä 2020 tältä:

ICT
Muut ohjelmisto- ja sovelluskehittäjät
Sovellusarkkitehdit
Sovellusohjelmoijat
Sovellussuunnittelijat
Tietoliikenteen ja tietotekniikan insinöörit
Web- ja multimediakehittäjät

MYYNTI
Myyntiedustajat
Puhelin- ja asiakaspalvelukeskusten myyjät

SOTE
* Bioanalyytikot (terveydenhuolto)
* Kuulontutkijat ja puheterapeutit
* Lastentarhanopettajat
* Sairaanhoitaja ja terveydenhoitaja
* Sosiaalityön erityisasiantuntijat
Hammaslääkärit
Kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta)
Lastenhoitotyöntekijät
Lähihoitajat
Psykologit
Röntgenhoitaja
Sosiaalialan ohjaajat ja neuvojat ym.
Yleislääkärit
Ylihoitajat ja osastonhoitajat
Ylilääkärit ja erikoislääkärit

RAKENTAMINEN
Betonirakentajat ja raudoittajat
Eristäjät
Ilmastointi- ja jäähdytyslaiteasentajat
Kattoasentajat ja -korjaajat
Kiinteistöhuollon työntekijät
Kirvesmiehet ja rakennuspuusepät
Lattianpäällystystyöntekijät
Maa- ja vesirakentamisen avustavat työntekijät
Maansiirtokoneiden ym. kuljettajat
Muurarit ym.
Muut rakennustyöntekijät
Putkiasentajat
Rakennusalan avustavat työntekijät
Rakennusalan työnjohtajat
Rakennusinsinööri
Rakennusmaalarit ym.
Rakennussähköasentajat
Rappaajat
Talonrakentajat

MUUT
Erityisopettajat
Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät
Moottoriajoneuvojen asentajat ja korjaajat
Toimisto- ja laitossiivoojat ym.
Työnvälittäjät
Vartijat

Lähde: Ammattibarometri II/2020, ammattinimikkeet joista pulaa *** = Paljon pulaa hakijoista.**

Palvelu- ja myyntityöntekijöissä tapahtuneesta kysynnän romahduksesta huolimatta myynnissä löytyy vielä pula-ammatteja, mutta erityisesti pulaa on **ICT**- ja **sote**-aloilla sekä **rakentamisen** piirissä. Pula-ammateista kaikki ovat työnvälittäjiä lukuun ottamatta olleet pula-ammatteja aiemminkin.

ICT- ja sote-ala ovat ymmärrettävästi selvinneet ja selviämässä ilman kysynnän laskua tilanteesta, jossa virus muuttaa työskentelytapojamme ja pakottaa meidät kaikki opettelemaan uusien ohjelmistojen käyttöä. Molempien kokonaisuuksien osaajista riittää pulaa osaajista lähitulevaisuudessakin. Pitkällä aikavälillä (vuoteen 2035 mennessä) terveysalan ennakoitu koulutustarve laskee 10 prosenttia nykytilaa pienemmäksi. Ammatillisessa peruskoulutuksessa nykyiset tutkintomäärät ovat riittäviä, mutta korkea-koulutuksessa tarpeen arvioidaan pienenevän noin 15 prosenttia. Lääketieteellisen koulutuksen tarve pysyy tulevaisuudessa nykytasolla 650 tutkinnossa.

Rakentamisen osalta asia ei ole näin yksiselitteinen. Alan suhdannenäkymät ovat heikentyneet, mutta alan yritykset raportoivat huutavaa pulaa esimerkiksi työnjohtajista. Pitkällä aikavälillä ennuste on selkeä: Rakentamisen ja rakennussuunnittelun koulutuksen saaneita tarvitaan noin 30 prosenttia nykyistä enemmän, ammatillisesta peruskoulutusta tulee lisätä 30 prosenttia ja korkeakoulutusta 40 prosenttia. Osaajapulan ratkaisuksi ehdotetaan läpäisyn parantamista ja aloituspaikkojen lisäämistä.

Yritysten näkymiä työvoiman kysynnästä Uudellamaalla

Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometri kertoo, että Uudenmaan yritysten suhdannearviot ovat kääntyneet syksyllä 2020 laskuun. Lokakuussa 2020 nykyhetkeä kuvaava suhdannetilanteen saldoluku[1] oli -45, heinäkuussa saldoluku oli -37. Lähikuukausien odotusta kuvaava suhdannenäkymän saldoluku oli -39. Pudotus heinäkuusta on ollut julmaa, tuolloin luku oli -10. Vajaa puolet yrityksistä uskoi tilanteen pysyvän lähitulevaisuudessa ennallaan, peräti 45 % ennakoi heikkenemistä ja vain 6 % uskoi tilanteen paranevan lähikuukausina. Samalla tuotannon kasvun esteenä ammattityövoiman puute (13 % vastaajista) oli laskenut selvästi riittämättömän kysynnän (49 %) ja muun tuotantokapeikon (yleisesti koronaepidemia, 16 %) taakse.

Koronan toisen aallon myötä heikentyneet näkymät vaikuttavat myös näkymiin työvoiman kysynnästä. Lähitulevaisuutta kuvaava henkilöstöodotus on sekä teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden osalta negatiivisen puolella koko Suomen tasolla ja on syytä olettaa, että Uudenmaan yritysten suhdannekuva vastaa hyvin koko maan keskiarvoa. Toimialoittain huonoimmat henkilöstöodotukset löytyivät ymmärrettävästi matkailu- ja ravintolapalveluissa sekä liikenteessä. Molemmissa odotukset olivat ehtivät jo näyttää varovaisesti paremmilta kevään pudotuksen jälkeen, mutta nyt näkymät ovat jälleen synkentyneet. Tähän mennessä koronasta vähemmällä selvinneessä rakentamisessakin henkilöstöodotus on laskussa. Tieto- ja viestintäpalvelut ovat ainoita aloja, joissa henkilöstöodotus on lievästi positiivisen puolella, lisäksi kiinteistöalalla henkilöstömäärien odotettiin pysyvän aika lailla nykyisellään.

Tuorein pk-yritysbarometri (Suomen yrittäjät, Finnvera, TEM syyskuu 2020) kartoitti muiden asioiden ohella työvoiman kysyntää Uudenmaan pk-yritysten osalta. Arvio henkilökunnan määrästä vuoden päässä on laskenut sekä pääkaupunkiseudun että muun Uudenmaan pk-yrittäjillä keväästä nopeasti, pääkaupunkiseudulla vielä selvästi muuta maata nopeammin. Hurjasta laskusta huolimatta pk-yritysten henkilöstönäkymät ovat koko Uudellamaalla muuta Suomea korkeammat ja pääkaupunkiseudulla vielä positiivisen puolella. Pääkaupunkiseudulla henkilöstönäkymän saldoluku oli keväällä 19 ja nyt syksyllä 5. Muualla Uudellamaalla lukemat olivat keväällä 8 ja syksyllä -1. Koko maan henkilöstönäkymän

[1] Saldoluku on positiivista kehitystä kuvanneiden vastaajien osuus vähennettynä negatiivista kehitystä kuvanneiden osuudella. Jos esimerkiksi 30 % vastaajista on vastannut tuotantonsa kasvaneen, 50 % pysyneen ennallaan ja 20 % vähentyneen, saldoluku on 30 – 20 eli +10.

saldoluku oli syksyllä 2020 -2. Suurin osa Uudenmaan pk-yrityksistä ei siis ollut vähentämässä henkilökuntaansa, vaan pyrkii pitämään kiinni siitä myös vaikean ajan yli.

Helsingin seudun kauppakamarin asiakasyrityksille syyskuussa 2020 tehty kysely kartoitti myös osaavan työvoiman saatavuutta. Yli puolet vastaajista (51 %, n = 274) ilmoitti, että heillä on pulaa tai paljon pulaa osaavasta työvoimasta. Pulasta ilmoittaneet yritykset edustivat laajasti eri toimialoja. Suhteessa eniten työvoimapulasta raportoivat sähkö-, kaasu- ja lämpöhuollon & jäähdytysliiketoiminnan, rakentamisen ja kiinteistöalan yritykset. Kaikista vastaajista 24 % prosenttia ilmoitti yrityksen rekrytointitarpeen kasvavan tai kasvavan merkittävästi seuraavan 6 kuukauden aikana, yli puolet vastaajista ilmoitti rekrytointitarpeen pysyvän nykyisellään. Seuraavan 2–3 vuoden aikana yrityksistä peräti 51 % uskoi rekrytointitarpeen kasvavan tai kasvavan merkittävästi.

Alueen yritysten avokommentit yleisestä työvoimapulasta muistuttivat työelämän muutostrendeistä ja siitä, ettei kyse ole vain jostain tulevaisuudessa odottavista ilmiöistä. Yritykset kaipasivat työntekijöiltä jo nyt uusia digitaalisia taitoja, monialaisuutta ja esimerkiksi vuorovaikutustaitoja:

”Tilitoimistoalallamme tarvitaan nyt ja jatkossa ammattilaisia, jotka tuntevat laajasti oman alamme, mutta myös eri tietokoneohjelmien ja sovellusten käytön. Enää ei riitä, että osataan tehdä varsinainen työmme, vaan pitää osata useiden ohjelmien käyttöä, ohjelmasta toiseen siirrettävien aineistojen käsittelyä jne. Pitää myös osata neuvoa asiakkaita eri ohjelmien käytössä, ja pitää myös ymmärtää miten eri ohjelmat toimivat.”

”Kattavaa projektijohtamista, jossa yhdistyy IT-osaaminen ja liiketalouden ymmärrys.”

”Monipuolisuus: yhden asian asiantuntijoita kyllä on, mutta monipuolista syvää osaamista puuttuu. Lisäksi tiettyä joustavuutta kaipaisin. Akateemisen immeisen pitäisi osata myös käytännön töitä.”

”Hyvistä osaajista on aina pula. Asiakaspalveluosaaminen, vuorovaikutustaidot ja työyhteisötaidot eli ammatillinen (=asiallinen, kohtelias ja huomioiva) käyttäytyminen on monilta hukassa. Kuuntelun taito on kullanarvoinen. Näitä ei nähdäkseni kunnolla opeteta oikein minkään alan asiantuntijoille, saati suorittavaa työtä tekeville.”

”Taloushallintoalalla tarvitsee olla "jokapaikanhöylä". Ymmärtää eri alojen erikoisuuksia, hahmottaa uudistuksia lain kannalta, osata kieliä, erityisesti suomea, hahmottaa paperi – versus pilvipalvelut, pitää pystyä joustamaan työajallisesti jne. Näitä ihmisiä ei niin vain löydy.”

”Terveydenhuollon osaajia myyntiin ei ole helppo löytää.”

Koronan vaikutukset nousivat esiin hyvin harvoissa avovastauksissa. Vain muutama vastaaja mainitsi koronan helpottaneen osaajapulassa. Tapahtuma-alan vastaajat pelkäsivät osaajien hakeutuvan toisille aloille.

”Kiitos osittain koronan, muut lomauttivat ja irtisanoivat, niin me pystyimme palkkaamaan.”

”Kun tapahtumia saa taas järjestää joskus niin joudumme rekryämään lähes kokonaan tekijät keikkatöihin.”

”Tapahtumateollisuuden alasajo on käynnissä, kun osaajat hakeutuvat toisille aloille. Vajetta tulee olemaan reilusti tulevaisuudessa.”

Kauppakamarien jäsenyrityksiltä on koronaepidemian puhkeamisen jälkeen tiedusteltu myös työvoiman kysyntään liittyviä kysymyksiä osana kuukausittaisia koronakyselyitä. Lokakuussa 2020 Helsingin seudun vastaajista (n = 873) 58 % ilmoitti, että henkilöstön määrä on pysynyt ennallaan tai kasvanut koronaepidemian aikana. Sama vastaajajoukko on kuitenkin hitusen optimistisempi mitä kahden kuukauden lähitulevaisuuteen tulee, tällöin 65 % vastaajista uskoo henkilöstömäärän pysyvän

ennallaan tai kasvavan. Tulokset heijastelivat osittain jo aiempaa työvoiman kysynnässä nähtyä laskua: yli puolet (52 %) majoitus- ja ravitsemistoiminnan yrityksistä arvioi henkilökunnan vähenevän seuraavien kuukausien aikana, seuraavaksi synkimmät näkymät olivat kuljetuksessa ja varastoinnissa (45 %).

Katsaus yleisindikaattorien taakse

Suurin yksittäinen kärsijä koronapandemiassa on Uudellamaalla ollut Helsinki-Vantaan lentoaseman toimintaympäristö. Syyskuussa 2020 lentoaseman matkustajamäärä väheni 92 prosenttia verrattuna vuoden 2019 syyskuuhun. Lentoliikenteen pysähdys on alueellisesti vaikuttanut Uudenmaan työllisyyteen, vaikkakin vaikutukset ovat myös merkittäviä kansallisella tasolla. Vantaan kaupungin arvion mukaan noin 10 000 henkilöä on vaarassa menettää työpaikkansa Helsinki–Vantaan lentoaseman toimintaympäristössä. Helsinki–Vantaan lentoaseman välillisiksi työllisyysvaikutuksiksi arvioitiin vuonna 2013 Uudellamaalla 13 000 ja koko maassa noin 24 000 henkilötyövuotta.

Rajojen sulkeminen ja toisaalta Uudenmaan erityisasema koronapandemian ensimmäisessä aallossa on koskettanut erityisesti Helsinkiä ja muuta pääkaupunkiseutua. Tilastokeskuksen majoitustilaston mukaan matkailijoiden yöpymiset ovat vähentyneet Uudellamaalla selvästi enemmän kuin muualla Suomessa. Koronavuonna paikoittain havaittu kotimaisen kysynnän kasvu ei ole siis kohdistunut tasaisesti: pääkaupunkiseudulla kotimaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät 42,8 prosenttia edellisvuoden syyskuusta, pääkaupunkiseudun ulkopuolella vain 5,4 prosenttia. Ulkomaalaisten yöpymiset Uudellamaalla vähenivät 88 prosenttia ja kaiken kaikkiaan yöpymiset vähenivät Uudellamaalla 64 prosenttia. Tilanne on toisaalta vastaava kaikissa Pohjoismaissa, kotimainen kysyntä on laskenut ja kohdistuu muualle kuin pääkaupunkeihin myös verrokkimaissamme.

Vapaa-ajan matkailun uskotaan kuitenkin pysyvän kasvualana tulevaisuudessakin, vaikka matkailualan haasteet tulevat jatkumaan ennusteiden mukaan ainakin vuoden 2021 syksyyn. Sen sijaan yritysmatkailun tulevaisuus näyttää erittäin haastavalta etätyökalujen käytön yleistyessä ja tämän vähentäessä työmatkailun määrää pysyvästi. Asiakkaiden tapaamista tai esimerkiksi vaativia asennuksia ja huoltotoimenpiteitä tehdään varmasti jatkossakin kasvokkain, mutta yritykset ympäri maailmaa miettivät jatkossa entistä tarkemmin, mitkä kohtaamiset voidaan hoitaa ilman matkustamista. Suuret kotimaiset pörssiyhtiöt kertovat miljoonien säästöistä työmatkakuluissa jo yhden vuoden aikana ja siitä, että paluuta koronaa edeltäneeseen tilanteeseen ei tavoitellakaan. Tämä kaikki koskettaa erityisesti pääkaupunkiseutua ja tapahtumanjärjestäjiä, jotka ovat suurissa vaikeuksissa konferenssien ja messutapahtumien kysynnän laskiessa.

Ulkomailta tulevan työmatkailun lisäksi myös paikallinen arkipäiväinen työmatkailu on ymmärrettävästi vähentynyt koronapandemian laukaiseman etätyön yleistymisen myötä. Etätyön yleistymistä hidastaneet syyt, olivat ne työn organisointiin tai kankeimmillaan työmarkkinoiden sopimuskäytäntöihin liittyviä, oli pakko ohittaa yhdessä yössä. Vaikka osittaista paluuta toimistoille on tapahtunut ja tapahtuu jatkossakin, jäänee etätyön suosio pysyvästi korkeammalle tasolle kuin ennen pandemiaa. Tämä näkyy pudotuksena joukkoliikenteen kysynnässä ja suoraan esimerkiksi siinä, että Helsingin kaupunki on päättänyt siirtää Kalasatama–Pasila-välin raitiovaunuhanketta.

Joukkoliikenteen haasteita lisää myös se, että pääkaupunkiseudulla ihmiset ovat paitsi vähentäneet liikkumistaan, myös siirtyneet liikkuman enemmän yksityisautoilla. Helsingin seudun keskeisillä väylillä henkilö- ja pakettiautojen liikenne on vähentynyt maaliskuun jälkeen vähemmän kuin joukkoliikenteen matkustajamäärät, samoin yksityisautoilu on kevään laskun jälkeen noussut lähemmäksi vuoden 2019 lukemia. Samoin käytettyjen autojen kauppa on kasvanut HSL:n alueella selvästi koko maata nopeammin.

Kuten työvoiman kysyntää koskevat mittarit ovat jo osoittaneet, on ravintola-ala kärsinyt suuresti koronapandemiasta. Konkursseilta on tätä kirjoittaessa vältytty, mutta koronatartuntojen kasvu ja uudet

rajoitukset koettelevat varsinkin yökerhoja. Yökerhojen lisäksi lounasravintolat olleet suurimpia kärsijöitä koronapandemian tuomissa muutoksissa, eikä tällä alalla ole luvassa täyttä paluuta vanhaan pandemian joskus helpottaessakaan. Jos ja kun etätyön suosio on tullut jäädäkseen, ovat toimistotyöntekijöistä riippuvaiset lounasravintolat haasteiden edessä myös koronapandemian jälkeen. Suuret henkilöstöravintolaketjut karsivatkin tällä hetkellä verkostojaan. Etätyön yleistymisen ketjussa on myös helposti unohtuvia piirteitä, julkisen liikenteen ja lounasravintoloiden lisäksi myös rahoitusalan lounas- ja virikepalveluita tarjoavat yritykset kärsivät tilanteesta, kun työsuhde-etujen käyttämisaste laskee.

Työvoiman saatavuus syksyllä 2020

I Työnhakijatilanne

Nyt kun meillä on kuva työvoiman kysynnästä Uudellamaalla, on syytä siirtyä tarkastelemaan millä työvoimalla avoimet työpaikat täytetään.

Alkuun pikainen kertaus yleisestä työnhakijatilanteesta alueella:

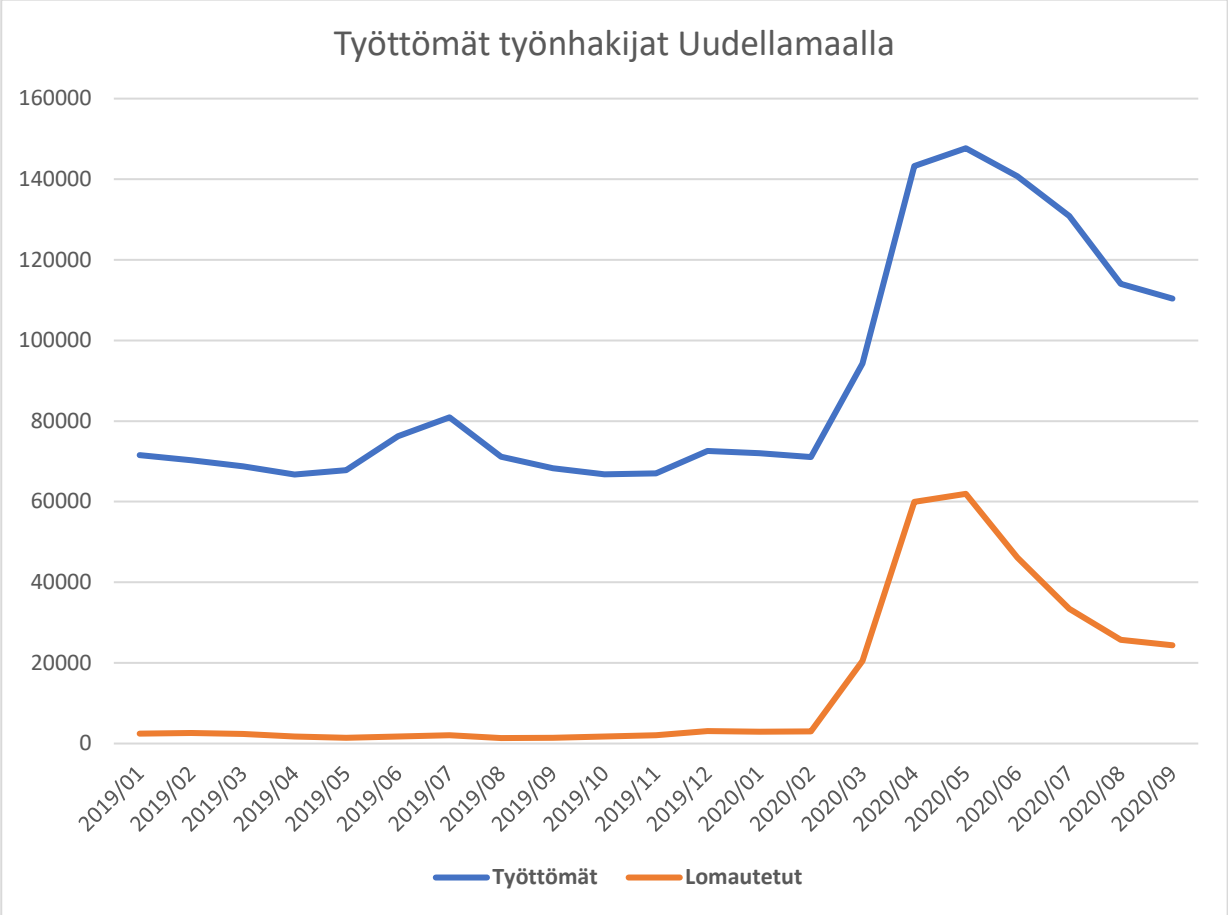

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Työttömät työnhakijat eri ryhmissä.

Syyskuussa työttömiä työnhakijoita oli 110 419, mikä on 61 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Kuvio paljastaa meille yhdellä vilkaisulla useamman ilmiön: Työttömyys räjähti alkuvuonna Uudellamaalla ja eritoten lomautettujen määrän kasvu oli historiallista. Suurimmillaan työttömien työnhakijoiden ja lomautettujen määrä oli toukokuussa, jolloin 147 000 työttömästä työnhakijasta 62 000 oli lomautettuja. Lomautettuja oli tuolloin yli 43 kertaa (!) enemmän kuin vuotta aiemmin. Kuviosta näemme myös sen, että työttömien työnhakijoiden määrä on toukokuun huipun jälkeen laskenut lopulta hyvin pitkälti saman verran kuin lomautettujen määrä, eli reilut 37 000 kappaletta. Muutos on oikeansuuntainen, mutta valitettavasti auttamattoman hidas. Samalla on valitettavasti muistutettava myös kausivaihtelusta. Työttömien työnhakijoiden määrä laskee myös normaalivuosina heinäkuun jälkeen ja lähtee loppuvuodesta pieneen nousuun.

Lomautettujen poikkeuksellisesta määrästä on tärkeää muistaa, että määritelmällisesti lomautuksen aikana työnteko ja palkanmaksu keskeytyvät *väliaikaisesti*, mutta työsuhde pysyy voimassa. Suomen lomautusjärjestelmä on mahdollistanut poikkeustilanteessa joustamisen ilman uusien tukimuotojen ja järjestelmien kehittämistä. Samalla se on aiheuttanut haasteita työttömyysasteen mittaamisessa. Lyhytaikaiset lomautukset eivät yleensä tilastoidu avoimeiksi työttömyydeksi, mikä taas on osaltaan hillinnyt virallisen työttömyysasteen nousua. Tämän lisäksi työttömyysasteessa näkymätön piilotyöttömyys on oletettavasti kasvanut. Kaiken lisäksi on muistettava, että viralliset työttömyys- ja työllisyysasteet tuottava työvoimatutkimus uudistuu tammikuussa 2021 ja samalla vuosien 2000–2020 luvut tuotetaan uudelleen korjattuina. Näistä syistä johtuen tässä katsauksessa keskitytään vain työttömien työnhakijoiden määrään.

Suuresta lomautettujen joukosta ei ole tehty erillistä analyysia, mutta muutama ajatus on hyvä pitää mielessä. Lomautettuja oli Uudellamaalla syyskuussa 2020 tasaisesti kaikissa ikäryhmissä 20– 59-vuoden välillä, tätä nuoremmissa ja vanhemmissa ryhmissä työntekijöitä lomautettiin selvästi vähemmän.

Yleisimmät lomautettujen ammattinimikkeet olivat (”Ammatti ei tiedossa” jälkeen) ravintola- ja suurtalous-työntekijät, lentoemännät ja purserit, tarjoilijat, mainonnan ja markkinoinnin ammattilaiset, myyjät, avustavat keittiötyöntekijät, toimisto- ja laitossiivoojat, lentokapteenit ja -perämiehet, rahdinkäsittelijät ja varasto-työntekijät ja henkilö-, taksi- ja pakettiautonkuljettajat. Yhteys lomautuksien ja koronapandemian aiheuttaman kysynnän laskun välillä on jälleen helposti nähtävissä näiden kymmenen nimikkeen kohdalla. Samalla on tärkeää ymmärtää, että koronan runtelemiin aloihinkin liittyy monenlaisia eroja. Esimerkiksi ravintola- ja ilmailualan kysynnässä tapahtunut samanaikainen romahdus ei tarkoita sitä, etteivätkö ne voisi lähteä eri tavalla nousuun lähitulevaisuudessa. Lomautetut ovat siis eri asemassa, mitä tulee töihin palaamiseen.

Tarkastellaan seuraavaksi kaikkien työttömien työnhakijoiden joukkoa. Korona on aiheuttanut työttömyyden kasvua kaikissa ikäryhmissä, mutta **erityisesti alle 30–vuotiaiden osalta**.

Alle 25–vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä on noussut yli 6 100 (90 %) ja 25–29-vuotiaiden yli 5 800 (85 %) henkeä vuodessa ja alle 30–vuotiaita työttömiä oli yli 24 000 henkeä syyskuussa 2020. Koronapandemia on aiheuttanut eritoten vastavalmistuneille nuorille vaikeuksia aikana, jolloin harjoitus-paikkojen saaminenkin vaatii usein jonkinlaista työkokemusta pohjalle.

Työttömyys on kasvanut kaikilla koulutusasteilla, mutta suhteellisesti eniten **toiseen asteen suoritta-neilla** (yhteensä 45 800 henkeä, nousua 72,7 %) ja toisaalta **korkeasti koulutettujen** (yhteensä 31 500 henkeä, nousua 65,4 %) joukossa. Tutkintonimikkeissä suhteellisesti eniten kasvua on ollut har-vinaisemmissa ammattilentäjän ja matkailun restonomin tutkinnoissa, mutta määrällisesti eniten työttö-myys lisääntyi **ylioppilastutkinnon** (11 250 työtöntä, 59 % nousua) ja **peruskoulun suorittaneiden** (16 800 työtöntä, 29 % nousua) keskuudessa.

Ammattiryhmittäin eniten työttömiä työnhakijoita on ”Ammatteihin luokittelemattomat ryhmät” -kokonaisuuden alla, eritoten nimikkeissä ”ei ammattia” tai ”ammatti ei tiedossa”, joiden alla oli yhteensä 26 600 työtöntä syyskuussa 2020. Seuraavaksi eniten työttömiä työnhakijoita oli **palvelu- ja myyntityöntekijöissä** (19 700 työtöntä, **nousua 95 %**), **erityisasiantuntijoissa** (16 000 työtöntä, nousua 39 %) sekä **rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöissä** (11 200 työtöntä, nousua 45 %).

Avoimia työpaikkoja ammattiryhmittäin tarkasteltuamme muistamme, ettei Uudellamaalla juurikaan ilmoiteta avoimia työpaikkoja, jotka eivät mene minkään ammattiryhmäluokituksen alle. Tästä syystä Ammatteihin luokittelemattomat ryhmät on ohitettu alla olevassa kuvassa, kuten myös sotilaat, joille ilmoitettiin syyskuussa 2020 nolla työpaikkaa (työttöminä sotilaita oli Uudellamaalla 25 kappaletta).

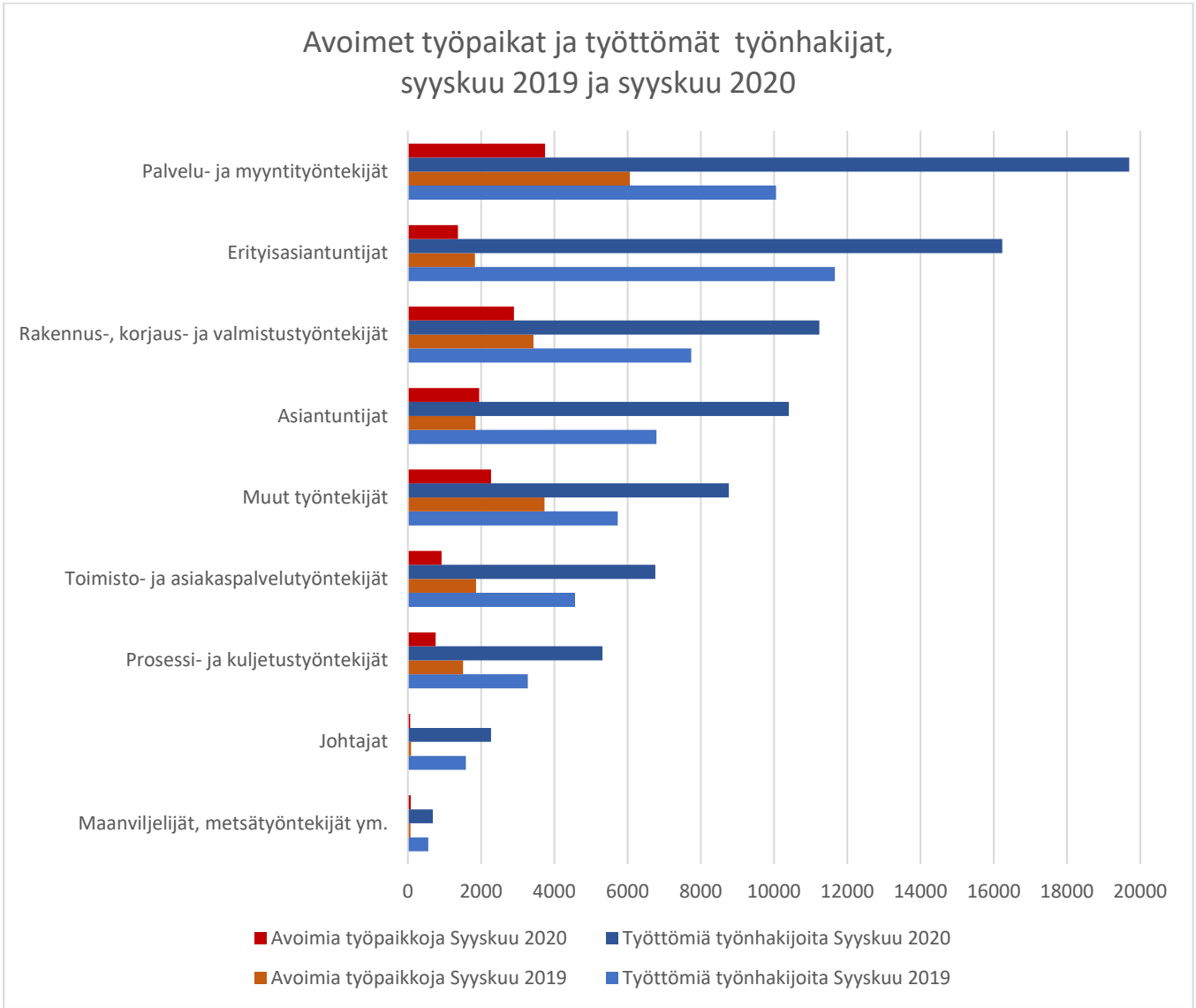

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat ammattiryhmän mukaan kk:n lopussa syyskuu 2019, syyskuu 2020.

Näin saamme kuvan, joka kertoo meille työvoiman kysynnän ja tarjonnan muutoksista ammattiryhmittäin. Punertavat palkit ovat meille tuttuja jo aiemmasta kuviosta, ne osoittavat avoinna olevat työpaikat syyskuussa 2020 ja syyskuussa 2019 ammattiryhmittäin. Siniset palkit osoittavat meille samoilla ajanjaksoilla vastaavien ammattiryhmien työttömät työnhakijat.

Näemme, että asiantuntijoiden ammattiryhmässä työttömyys on kasvanut 3 600 hengellä, vaikka asiantuntijoiden kysyntä ei ole avoimina työpaikkoina mitattuna laskenut viime vuoteen nähden. Selitys on helppo, mahtuuhan asiantuntijoihin kaikkea lentokapteeneista sairaanhoitajiin. Tämä kuitenkin osaltaan osoittaa ammattinimikkeillä tehtävän vertailun haasteet.

Näimme jo aiemmin, että rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden kysyntä on laskenut maltillisesti, paikkoja oli avoinna syyskuussa 2020 2900 kappaletta, mikä on vajaat 600 kappaletta vähemmän kuin vuotta aiemmin. Samalla voimme nähdä, että työttömyys on tässä ryhmässä kasvanut aivan eri suhteessa. Syyskuussa 2020 työttömiä oli tässä ammattiryhmässä 11 236 kappaletta, eli 3 500 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Työvoiman kysyntä ja toisaalta alan työttömien työnhakijoiden määrä eivät siis ole syksyllä 2020 kulkeneet aina käsi kädessä, jos katsotaan vain suuria linjoja. Vertailuun liittyy aina omat haasteensa.

Ilmiössä ei ole mitään uutta, kuten jokainen kohtaanto-ongelmasta joskus kuullut tietää. Kohtaannon ongelmasta puhutaan tilanteessa, jossa sekä avoimien työpaikkojen että työttömien määrä kasvaa. Kuten hyvin tiedämme, tällä hetkellä työttömien määrä on kasvanut, mutta työpaikkojen määrä on laskenut.

Alla oleva vertailu on kuitenkin muistutus siitä, että sitkeästä ilmiöstä on jotain voimissaan myös koronan jäljiltä:

kpl	TYÖNHAKIJAT TOP 15, SYYSKUU 2020	AVOIMET TYÖPAIKAT TOP 15, SYYSKUU 2020	kpl
10298	Myyjät ja kauppiaat	Rakennustyöntekijät ym.	3398
7063	Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät	Lähihoitajat, terveydenhuollon tt ja kodinhjat	2620
6087	Lähihoitajat, terveydenhuollon tt ja kodinhjat	Myyjät ja kauppiaat	2566
5799	Myynnin, markkinoinnin ja tiedotuksen er.	Rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ym.	1860
5593	Koti-, hotelli- ja toimistosiivoojat ym.	Rakennusten viimeistelytyöntekijät	1623
5114	Rakennustyöntekijät ym.	Avustavat kaivos- ja rakennustyöntekijät	1346
4546	Taiteilijat	Sairaanhoitajat, kätilöt ym.	1337
4484	Rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ym.	Myynti- ja ostoagentit	1247
4473	Lastenhoitajat ja koulunkäyntiavustajat	Koti-, hotelli- ja toimistosiivoojat ym.	1108
4220	Yleissihteerit	Muut myyntityöntekijät	878
3912	Avustavat keittiö- ja ruokatyöntekijät	Koneasentajat ja -korjaajat	752
3768	Tarjoilutyöntekijät	Lastenhoitajat ja koulunkäyntiavustajat	750
3660	Kampaajat, parturit, kosmetologit ym.	Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	712
3224	Raskaiden moottoriajoneuvojen kuljettajat	Sähkölaitteiden asentajat ja korjaajat	560
3184	Systeemityön erityisasiantuntijat	Maalarit ja rakennuspuhdistajat	554

Lähde: Työnvälitystilasto (TEM) Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat ammattiryhmän mukaan kk:n lopussa syyskuu 2020.

Viidestätoista yleisimmästä työttömän työnhakijan ammattinimikkeestä (työnhakijoista siivottu pois ne hakijat, joilla ammatti ei tiedossa) kuusi löytyy myös yleisimpien avoimien työpaikkojen listalta syyskuussa 2020.

Jos tilannekatsauksessa on mainittu esimerkkejä Uudenmaan työmarkkinoiden ilmiöistä, jotka eivät ole murtuneet koronan vaikutuksesta, on tämä yllä esitetty epäsuhta valitettavasti lisättävä listan jatkeeksi.

Esimerkit muistuttavat omin tavoin siitä, ettei työvoiman kysyntään vastaaminen työttömillä työnhakijoilla ole yksinkertaista, vaan vaatii usein aktiivista ja hyvin toteutettua ja tarkkaan tietoon perustuvaa työvoimapolitiikkaa. Valtava työttömyyden kasvu ja työllisyyden kuntakokeiluihin liittyvät valmistelut ovat tietenkin sitoneet käsiä mitä aktiivisen työvoimapolitiikan ruohojuuritason toteuttamiseen tulee. Kuitenkin tällä saralla on käynnissä monia tärkeitä työvoiman tarjontaan ja työttömiin työnhakijoihin liittyviä ajankohtaisia uudistuksia, joista on hyvä käsitellä tässä yhteydessä pikaisesti muutamaa.

Työvoimapalvelut ovat reagoineet ilmailualan ahdinkoon ja Uudenmaan TE-toimisto on koonnut joukon muutosturvapalveluiden asiantuntijoita auttamaan alalta työttömäksi jääneitä työntekijöitä. Työttömäksi jääneille asiakkaille tarjotaan infotilaisuuksia, henkilökohtaista neuvontaa, urasuunnitteluapua ja tukea ammatinvaihdosta kiinnostuneille. Lisäksi tarjotaan neuvontaa ja starttirahaa yrittäjyydestä kiinnostuneille.

Työvoimakoulutuksiin on luvassa uudistuksia koko maassa. Lokakuussa 2020 valtioneuvosto on antanut esityksen, jonka mukaan ELY-keskukset ja TE-toimistot voisivat hankkia ja tarjota nykyisen tarjonnan lisäksi myös korkeakoulututkintoon johtavia opintoja työvoimakoulutuksena. Ehdotus on väliaikainen ajalle 1.1.2021−30.6.2022 ja sisältää tiettyjä rajoituksia. Tutkintoon johtavia opintoja voitaisiin hankkia aiemmin keskeytyneiden korkeakouluopintojen loppuunsaattamiseksi, saman alan opistoasteen tutkinnon jatkoksi tai vastaavan tasoisen ulkomailla samalla alalla suoritetun tutkinnon päivittämiseksi. Lisäksi voidaan hankkia uuteen korkeakoulututkintoon johtavia opintoja jo korkeakoulutetulle henkilöasiakkaalle tietyin erikoisrajauksin.

Muutosta työvoimakoulutuksen hankintaan perustellaan koronapandemian työmarkkinoille tuomilla muutoksilla sekä kasvavien toimialojen työvoimatarpeella. Sinänsä perustelu on linjassa jo aiemman ammatillista koulutusta koskevan linjauksen kanssa, jonka mukaan koulutuksen tehtävänä on parantaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan suhdetta Uudellamaalla. Joka tapauksessa peruste kasvavien toimialojen työvoimatarpeeseen vastaamisesta on linjassa paitsi nykyhetken haasteiden myös ennakointitietojen kanssa. Olemme jo todenneet Uudenmaalla olevan pulaa muun muassa ICT-alan ja sosiaali- ja terveysalan osaajista, minkä lisäksi tulevaisuuden työmarkkinoilla tarvitaan yhä useammin korkeakoulutason osaamista.

Kansainvälisiin ja kotimaisiin katsauksiin ja tutkimuksiin vedoten (Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä) voidaan osoittaa, että aktiivisen työvoimapolitiikan keinovalikoiman tulisi vaihdella suhdanteittain. Matalasuhdanteessa voi olla tavanomaista perustellumpaa käyttää toimenpiteitä, joilla on niin kutsuttuja lukitusvaikutuksia. Esimerkiksi työvoimakoulutuksella on merkittävä lukitusvaikutus, koska ymmärrettävästi koulutukseen osallistuvat työllistyvät vertailuryhmää heikommin koulutuksen ollessa käynnissä. Pidemmällä aikavälillä koulutus lisää siihen osallistuneiden työllisyyttä. Nykyisessä matalasuhdanteessa olisi tutkimuskirjallisuuden perusteella järkevää panostaa enemmän työvoimapoliittiseen koulutukseen, oli sitten kyse ammatti- tai korkeakoulutasoisesta koulutuksesta.

Kolmas työnhakijoita koskeva ajankohtainen uudistus on vasta alkuvaiheessa, mutta asian pitäisi edetä tämän vuoden aikana. Kyse on yli 55–vuotiaiden työllisyyden vahvistamisesta, eli käytännössä niin sanotun eläkeputken poistamisesta. Tutkimusten ja kansainvälisen vertailun mukaan eläkeputken karsiminen lisää eläkeikää lähestyvien työllisyyttä. 55–64-vuotiaiden työllisyysaste Suomessa oli viime vuonna 10 prosenttia matalampi kuin Ruotsissa ja 6 prosenttia matalampi kuin Norjassa ja Tanskassa.

Suomessa korkeammalla iällä on negatiivinen vaikutus työllistymiseen, mutta ei itse asiassa työttömäksi jäämiseen. Yli 50–vuotiaat siirtyivät Tilastokeskuksen tietojen mukaan viime vuosina harvemmin pois työllisyydestä kuin 15–34-vuotiaat. Sen sijaan yli 50–vuotiaiden siirtyminen työttömästä työlliseksi oli nuorempia ikäluokkia vähäisempää ja ero on selvin 60–vuotta täyttäneiden osalta. Eläkeputken poistamisesta ja muista yli 55–vuotiaiden työllistämiseen liittyvistä toimenpiteistä sopiminen on työmarkkinajärjestöjen pöydällä ja ehdotuksen pitäisi valmistua vielä marraskuun aikana.

Työllisyysasteeseen vaikuttaminen aktiivisella työvoimapolitiikalla ei ole helppoa ja edellä mainittujen toimenpiteiden tulokselliseen toteuttamiseen liittyvät varmasti omat haasteensa. Oman muutoksensa tuovat jo mainitut työllisyyden kuntakokeilut, joihin siirretään alle 30–vuotiaat, vieraskieliset sekä peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavat kyseisissä kunnissa asuvat työttömät ja työvoimapalveluissa olevat työnhakijat. Kokeilukunnat (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kerava, Porvoo, Raasepori, Hanko) vastaavat työnhakijoiden TE-palveluiden tarjoamisesta, ELY-keskus palveluhankinnasta ja TE-toimisto opiskelijavalinnasta työvoimakoulutuksiin. Vaatimus Uudenmaan toimijoiden (työnantajat, TE-toimistot, kunnat, koulutuksentarjoajat) välisestä saumattomasta yhteistyöstä ei ole ainakaan vähentänyt merkitystään.

II Opiskelijat ja koulutus

Koko vuotta määritellyt koronapandemia vaikutti myös Uudenmaan koulutuksen järjestäjiin ja korkeakouluihin. Näissä on jouduttu ratkomaan etäopetuksen haasteita ja keksimään luovia ratkaisuja esimerkiksi opiskelijavalintojen tekemiseen, kun perinteiset suurten massojen pääsykokeet piti pikaisesti korvata uusilla vaihtoehdoilla. Aikaisempaa useampi opiskelija on saanut poikkeusvuonna opiskelupaikkansa suoraan todistusvalinnan perusteella ja pääsykokeita on järjestetty poikkeuksellisin tilaratkaisuin. Uudenmaan korkeakoulut ovat myös reagoineet irtisanomisten ja lomautusten aaltoon hienolla tavalla. Työttömille ja lomautetuille on tarjottu mahdollisuus päivittää osaamistaan ilmaiseksi avoimessa ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa vuoden loppuun asti.

Opiskeluissakaan kaikkea ei voida hoitaa etäyhteydellä kotoa käsin, mikä on johtanut haasteisiin eritoten käden taitojen opettamisessa ja työpaikalla suoritettavien harjoittelujen suhteen. Jos ravintolat joutuvat sulkemaan ovensa katoavat myös työssäoppimispaikat alan opiskelijoilta. Opintojen mahdollisella pitkittymisellä on vaikutusta myös Uudenmaan kone- ja metalliteollisuuteen, joka tarvitsee runsaasti uutta työvoimaa lähitulevaisuudessa.

Osana elvytyspaketteja opetus- ja kulttuuriministeriö suuntasi lisäaloituspaikkoja ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin tuleville kahdelle vuodelle. Tavoitteena on nostaa koulutustasoa sekä vastata alueiden ja alojen osaajapulaan. Yliopistojen vuosien 2021 ja 2022 lisäpaikoista 25 prosenttia kohdentuu tekniikan alalle, 17 prosenttia tietojenkäsittely- ja tietoliikennealalle ja noin 15 prosenttia kaupan ja hallinnon alalle. Ammattikorkeakoulujen lisäaloituspaikoista puolet kohdentuvat terveys- ja hyvinvointialalle, noin 20 prosenttia tietojenkäsittelyyn ja tietoliikenteeseen ja noin 20 prosenttia tekniikan alalle. Yliopistojen lisäaloituspaikoista vajaa neljännes (24 %) ja ammattikorkeakoulujen lisäaloituspaikoista reilu kolmannes (36 %) suunnattiin Uudellemaalle.

Syksyllä 2020 kiinnitettiin huomiota siihen, ettei Suomen koulutustaso ole juurikaan kehittynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana, kun mittarina käytetään korkeakoulutettujen osuutta väestöstä. OECD:n raportti osoitti, että vuosien 2009 ja 2019 välillä 25–34-vuotiaissa korkeakoulutettujen osuus vain 2 prosenttiyksikköä, kun kasvu muissa OECD-maissa on ollut 9 ja muissa EU-maissa 10 prosenttiyksikköä. Kaiken lisäksi OECD:n käyttämissä luvuissa on ollut Suomen osalta ilmaa, koska luvut eivät ole perustuneet tutkintorekistereihin vaan työvoimatutkimuksen tuloksiin, mikä nostaa korkeakoulutettujen osuutta. Oli muiden maiden luvuissa samanlaista yliarviointia tai ei, työnantajien kohtaaman

osaajapulan ja ennakoidun työelämän koulutusvaatimusten kasvun näkökulmasta koulutustason junnaaminen paikallaan on kestämätöntä.

Uudellamaalla asuu Suomen korkeakoulutetuin väestö ja tuoreet tilastot väestön koulutusrakenteesta mahdollistavat suoran vertailun OECD:n lukemiin. Uudellamaalla 25–34-vuotiaista 42,1 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon vuonna 2019, kun OECD-maiden keskiarvo oli 45 prosenttia. Huolestuttavampaa on kuitenkin se, että kymmenessä vuodessa kasvu on ollut Uudellamaalla todella hidasta. Vuonna 2009 Uudenmaan 25–34-vuotiaista 41,5 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon, joten kymmenessä vuodessa kasvua on tapahtunut alle prosentti! Korkeakoulutettujen määrä Uudellamaalla on vastaavassa ajassa kasvanut kaikissa ikäluokissa 12 3200 henkeä. Jos ennakointitiedon mukaan vuoden 2035 työvoimasta 56 prosenttia tarvitsee korkeakoulutason osaamista, on nykyinen kasvuvauhti auttamattoman hidasta. Näkökulmaa voidaan laajentaa siten, että vertaillaan korkeakoulutettujen osuutta kaikista työikäisistä (15–64-vuotiaat). Tällöin saamme nopeamman kasvuvauhdin, kun lähdemme vuonna 2009 35,8 prosentista ja päädymme vuonna 2019 40,1 prosenttiin, mutta tämä on laiha lohtu.

	Aloittaneet	Osuus koko Suomesta	Valmistuneet	Osuus koko Suomesta
Ammattioppilaitokset	32448	32 %	23568	30 %
Ammattikorkeakoulut	11952	26 %	8310	28 %
Yliopistot	7722	31 %	10518	34 %

Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen, uudet opiskelijat ja tutkinnot maakunnittain ja koko Suomessa 2018, 2019, 2020.

Yllä näemme aloittaneet ja valmistuneet opiskelijat ammattikoulu- (kaikki tutkinnot), ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla Uudellamaalla viimeisimpien lukujen mukaan. Ammattioppilaitosten osalta luvut ovat vuodelta 2018, ammattikorkeakoulu- ja yliopistolla vuosilta 2019 (valmistuneet) ja 2020 (aloittaneet). Yliopistoista valmistuneita on vuosittain enemmän kuin uusia opiskelijoita, koska mukana ovat kaikki yliopistoissa suoritettavat tutkinnot, joten enemmistö opiskelijoista näkyy valmistuneissa vuosien saatossa kaksi kertaa (kandidaattina ja maisterina). Uudenmaan osuudet koko Suomen aloituspaikoista ovat pysyneet viime vuodet paikoillaan. Tulevien vuosien lisäaloituspaikoista sijoittui yhteensä Uudellemaalle reilut 1 600, 28 prosenttia koko määrästä, joten tällä ei ole vaikutusta suureen kuvaan.

2010-luvulla Uudenmaan lukiot vastasivat pitkälti kolmanneksesta (32–33 %) vuosittaisista uusista ylioppilaista, mikä on siis enemmän kuin Uudenmaan korkeakoulupaikkojen suhde koko Suomesta. Uudellamaalla opiskelijat käyvät opintojen ohessa töissä selvästi koko Suomen keskiarvoa useammin (Vuonna 2018: Uusimaa 59 %, koko Suomi 53 %). Tämä voi kertoa hintatason määräämästä pakosta, mutta myös työskentelymahdollisuuksista: Vuosien 2009 ja 2019 välillä **Uudenmaan osuus kaikista uusista työpaikoista** on noussut 27 prosentista **38 prosenttiin.**

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Uudenmaan osuus kaikesta työikäisestä väestöstä noudattelee tasaista kasvua, kuten alta näemme:

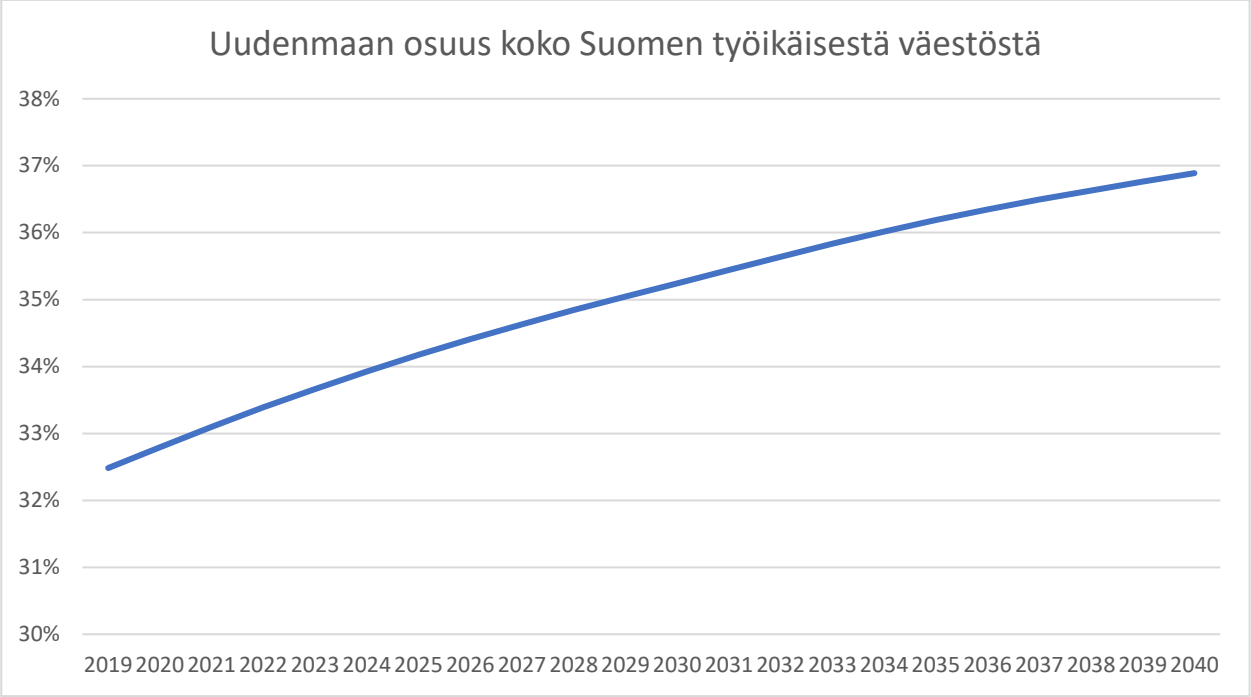

Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste 2019. Työikäinen väestö: ikäluokat 15-64v.

Kun nämä tiedot yhdistää Uuttamaata vuosia vaivanneeseen työvoimapulaan sekä ennusteiden mukaiseen koulutustason noston vaatimukseen, on hyvä käydä keskustelua koulutuspaikkojen määrästä Uudellamaalla. Tällaisenaan asetelma tarkoittaa sitä, että Uudenmaan oppilaitokset eivät mitenkään pysty tuottamaan työmarkkinoiden tarvitsemaa osaamista tulevaisuudessa. Tällä hetkellä asetelma johtaa siihen, että uusimaalaiset ovat yliedustettuina muiden alueiden korkeakouluhauissa ja samaan aikaan Uudenmaan työpaikat imevät korkeakoulutettua työvoimaa muualta.

Aloituspaikoista ja tutkimusmääristä puhuttaessa on pidettävä mielessä se, mistä oikeastaan on kyse. Edes Suomen tutkintokeskeiseksi moititussa työelämässä ei kaivata vain lisää tutkintoja, vaan enemmän korkeatasoista osaamista. Tähän sisältyy tietenkin se ajatus, että tarjottavan koulutuksen on jatkossakin oltava ajan hermolla ja vastattava muuttuvan työelämän vaatimuksiin. Tässä oppilaitoksia auttavat muun muassa johdannossa mainitun Osaamisen Ennakointiforumin asiantuntija-arvioihin perustuvat toimialakohtaiset osaamiskortit. Jatkuvan oppimisen hengessä hyvä muistaa se usein toisteltu seikka, että myös koulutettujen henkilöiden tulee oppia jatkossa uusia taitoja ja siten päivittää osaamistaan. Työttömien ja lomautettujen kouluttautumisesta ja työn ohessa suoritettavan osaamisen päivittämisestä on tehtävä mahdollisimman sujuvaa. Tämä kaikki koskettaa erityisen vahvasti myös Uudenmaan työmarkkinoita.

III Ulkomaalaiset ja maahanmuuttajataustaiset osaajat

Koronapandemia on aiheuttanut monenlaisia kierroksia työperäisestä maahanmuutosta käytävään keskusteluun. Keväällä 2020 suurin osa maailmasta sulkeutui ja työvoiman kysyntä romahti, joten hetkeksi keskustelu kansainvälisten osaajien houkuttelusta Suomeen ja Uudellemaalle sai väistyä sivuun.

Ei mennyt kuitenkaan kauaa, kun keskustelu kääntyi suurten linjojen kautta myös kansainvälisten osaajien houkutteluun. Etätyöhön siirtyminen teki meille hetkessä helpommin hahmotettavaksi tulevaisuuden, jossa asiantuntijatyö on aidosti paikasta riippumatonta. Jos iso osa suomalaisista pystyi hetkessä työskentelemään kesämökeillään, ei työskentely kokonaan toisesta maasta käsin tuntunutkaan enää mahdottomalta ajatukselta. Samanlaisia huomioita on ymmärrettävästi tehty eri puolilla maailmaa, jos nyt ei samoissa määrin kesämökkien laitureilta käsin. Samaan aikaan näimme kuvia metsäpalojen savustamasta Kaliforniasta ja kuulimme keskustelua siitä, kuinka ilmastonmuutos kurjistaa elinoloja tässä huippuosaajien keskittymässä yhä pahemmin. Kevään hiljaisuuden jälkeen muistimme, että väestömme vanheneminen aiheuttaa Suomelle talouden kestävyydelle valtavia haasteita, työnantajat kokevat osaajapulaa ja Suomella olisi paljon puhtaan luonnon, laadukkaan koulutuksen ja yleisen vakauden kaltaisia myyntivaltteja, joilla houkutella osaajia maahamme.

Tässä välissä on hyvä muistuttaa, ettei kyse ole vuonna 2020 esiin nousseesta ilmiöstä. Tänä vuonna jälleen keskusteluun noussut työlupaprosessin nopeuttaminen on ollut asialistalla ja tehostettavana viime vuosina. Samaan aikaan Uudenmaan alueen työllisyyden ja koulutuksen parissa toimivat tahot ovat tehneet yhteistyötä kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi ja toisaalta jo maassa olevien osaajien auttamiseksi muun muassa *Talent Boost* -hankkeessa ja *International House Helsinki* -palvelupisteen kautta. Jos työllisyyden edistäminen vaatii aina jossain määrin eri toimijoiden yhteistyötä, pitää tämä erityisesti paikkansa ulkomaalaistaa työvoimaa koskevissa kysymyksissä. Eikä vähiten siksi, että kansainvälisistä osaajista käydään kovaa kilpailua, jolloin Uudenmaan ja esimerkiksi Helsingin seudun pitää pystyä voittamaan kilpailussa muun muassa Pohjoismaiset verrokkinsa.

Maahanmuuttajien rekrytointiin liittyy yhä vuonna 2020 erilaisia haasteita, esimerkiksi ja erityisesti **kielitaitoon liittyen**. Selvityksessä (Kotona Suomessa – Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta 2020) maahanmuuttajien rekrytoimisesta yritykset esimerkiksi palkkaavat useammin kantasuomalaisen työttömän työnhakijan (79 %) kuin maahanmuuttajan (69 %) samassa tilanteessa. Työnantajat Uudellamaalla ovat vain hiukan muuta Suomea joustavampia kielitaitovaatimusten suhteen. Täällä 29 % työnantajista olisi valmiita palkkaamaan maahanmuuttajan, jolla ei ole suomen kielen taitoa, kun koko Suomessa lukema on 23 % työnantajista. Neljännes työnantajista voisi rekrytoida työntekijöitä suoraan ulkomailta, mutta selvästi suurin este rekrytoinnille liittyy juuri kielitaitoon. Oletettavasti puuttuva kielitaito oli rekrytoinnin este 62 % niistä vastaajista, jotka eivät ole valmiita rekrytoimaan suoraan ulkomailta. Lähes puolet (48 %) eri alojen rekrytoinneista vastaavista henkilöistä kokee, että maahanmuuttajan suomen kielen taidon pitäisi olla lähes äidinkielen tasolla töissä selvitäkseen.

Toisaalta asenteet näyttävät hiukan muuttuvan, jos yrityksessä on jo kokemusta maahanmuuttajista työntekijöinä. 29 % prosenttia maahanmuuttajia jo työllistäneistä yrityksistä on valmiita palkkaamaan maahanmuuttajan ilman sujuvaa suomen kielen taitoa, maahanmuuttajia aiemmin työllistäneistä yrityksistä vain 11 %. Osuudet ovat todella pieniä, kuten näemme.

Kielitaitokysymys on hyvä esimerkki haasteesta, jota pitää ratkoa monella rintamalla. Missä määrin työnantajat voisivat joustaa kielitaitovaatimuksista ja millä aloilla ja missä tehtävissä kielitaitovaatimusten on jatkossakin hyvä pysyä korkealla tasolla? Suomessa jo olevat ulkomaalaiset osaajat (esimerkiksi vastavalmistuvat korkeakouluopiskelijat) ovat vuosien ajan olleet alihyödynnetty potentiaali yritysten kasvussa. Missä määrin maassa olevat ulkomaalaiset opiskelijat ovat motivoituneita opiskelemaan suomea ja miten oppilaitokset voivat edistää asiaa? Kenen vastuulla kielitaidon kehittäminen on?

Helsingin seudun kauppakamarin osaamiskyselyssä ei tiedusteltu suoraan kielikoulutukseen liittyviä näkemyksiä, mutta yrityksiä pyydettiin arvioimaan eri toimijoiden vastuuta henkilön osaamisen kehittämisestä läpi työuran. Suurin vastuu nähtiin yksilöllä, tämän jälkeen työnantajalla ja vähemmän vastuuta nähtiin muulla yhteiskunnalla. Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta antaa samansuuntaisia tuloksia: Yli kaksi kolmesta vastanneesta yrityksestä pitää työaikana toteutettavaa kielikoulutusta toteutuskelpoisena ja erityisesti näin ajateltiin suuremmissa yrityksissä. Jos vastuu näistä asioista jakautuukin monelle taholle, ovat monet työnantajat valmiita osallistumaan osaamisen kehittämiseen.

Monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen etenevät siis työelämässä ja yhteiskunnassa (katso esimerkiksi Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla, Katsaus koulutettujen maahanmuuttajien sijoittumiseen Helsingin seudun työmarkkinoille), mutta eivät itsestään ja ilman tarvetta esteiden purkamiselle. Samaan aikaan on selvää jo väestörakenteemme puolesta, että maahanmuuttajataustaisen osaajien merkitys Uudellemaalle ja erityisesti Helsingin seudulle säilyy jatkossakin merkittävänä. Nettomaahanmuutto auttaa väestörakenteen epäsuotuisassa kehityksessä, mutta julkisen talouden kestävyysvajeen kehityksen korjaamisen näkökulmasta on lisättävä nimenomaan työperusteista maahanmuuttoa. Vuodesta 2010 alkaen Uudenmaan nettomaahanmuutto on vaihdellut noin 5 000 – 7 000 hengen välillä. Samaan aikaan ulkomaalaistaustaisten (sekä ulkomailla että Suomessa syntyneiden) osuus maan sisältä Uudellemaalle tapahtuvasta muutosta on kasvanut 10 prosentista 19 prosenttiin. Vaikutus on pääkaupunkiseudulla vielä suurempi. Helsingin seudulla ulkomailta ja maan sisältä saapuvat maahanmuuttajataustaiset muuttajat ovat muodostaneet yli puolet muuttovoitosta jo 2010-luvulla.

Yhteenveto

Koronapandemia on ainutlaatuisuudessaan hämmentänyt lähes kaikkia yhteiskunnan aloja hyvin lyhyessä ajassa. Sen vaikutukset ovat syösseet kokonaisia valtioita ja toimialoja ahdinkoon, laukaisseet valtavan mittakaavan elvytyspaketteja ja ajaneet ekonomisteja hämmennyksiin.

Olisi arroganttia ajatella, että yksi tiivis tilannekatsaus pystyisi tarjoamaan näin monimutkaisesta ilmiöstä kaiken kattavan paketin kehityskaarineen, vaikka näkökulma rajattaisiinkin vain Uudellemaalle ja alueen työllisyyteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö meillä olisi nykytilannetta tarkastelemalla ja ennakointitietoon perehtymällä mahdollisuus tehdä perusteltuja ja painavia huomioita.

Työvoiman kysyntä Uudellamaalla on koronapandemian myötä romahtanut muuta maata pahemmin, eikä kysyntä ole palaamassa aiemmalle tasolle pikaisesti. Uusimaa on ajautumassa kysyntälamaan ja työllisyystilanteen paraneminen tulee olemaan hidasta. Erityisesti nuorten työllisyystilanne on heikko. Yritysten jo kertaalleen hiukan parantuneet näkymät ovat heikentyneet koronan toisen aallon myötä. Pandemian vaikutukset työvoiman kysynnässä ovat vaihdelleet suuresti ammattiryhmittäin ja toimialoittain. Selvästi suurin putoaja on ollut aiemmin pula-alana näyttäytynyt majoitus- ja ravitsemistoiminta, jolle etätyön yleistyminen tulee aiheuttamaan kysynnän laskua jatkossakin.

Vaikka korona kohteli ja kohtelee toimialoja todella eriarvoisesti, se ei ole kääntänyt Uudenmaan toimialarakennetta päälaelleen edes väliaikaisesti. Avoimet työpaikat aukeavat yhä monilta osin samoille ammattiryhmille, samoille ammattinimikkeille ja samoille toimialoille kuin aiemminkin, vain vähemmissä määrin. Uusimaa on niin palveluvaltainen, että palvelu- ja myyntityöntekijöiden kysyntä voi tippua kolmanneksella ja silti säilyä kysytyimpänä ammattiryhmänä.

Ja ehkä tärkeimpänä huomiona on se, että koronapandemia ei ole muuttanut sitä, että osaavan työvoiman saatavuus on kasvava ongelma Uudellamaalla. Työvoiman yleisestä kysynnän laskusta huolimatta Uudellamaalla koetaan yhä työvoimapulaa esimerkiksi sote-, rakennus- ja ict-osaajista. Uudenmaan työvoimatarpeeseen vastaaminen vaatii jatkossa työllisyyden nostamista ja uusia työntekijöitä kaikista ikäryhmistä sekä maahanmuuttajista. Ja koska työelämän vaatimustasot kasvavat tulevaisuudessa, tarvitsemme entistä parempia mahdollisuuksia tarvittavan osaamisen kartuttamiseen.

Sitran vanhempi neuvonantaja **Tapio Huttula** kuvailee Uudenmaan liiton tulevaisuuskirjassa maakuntaamme 30 vuoden päästä. Hän muistuttaa kirjoituksessaan, että elinikäisen oppimisen tarve on mukana kaikissa Sitran kuvailemissa megatrendeissä, tarkasteltiin sitten teknologian sulautumista kaikkeen, ekologisen jälleenrakennuksen tarvetta tai vaikkapa väestön ikääntymistä ja monimuotoistumista. Jotta Uusimaa voi menestyä jatkossa, on täällä oltava hyvät puitteet yhdessä oppimiselle, osaamisen uudistamiselle ja innovaatioiden synnylle.

Huttulaa lainaten:

”Lääkkeet menestykselle ovat pitkälti entiset, mutta ne on ymmärrettävä ja määriteltävä uudelleen ajan tarpeiden mukaan. Niin yksilöt, yhteisöt kuin koko yhteiskunta tarvitsee osaamisen ja syvällisemmin ajatellen sivistyksellisen pohjan vahvistamista ja uudistamista. Tämä tarkoittaa käytännössä muun muassa sitä, että kaikki osaaminen on tehtävä näkyväksi ja oppimista on edistettävä kaikissa ympäristöissä tietoisesti. Samalla osaamisen ja elinikäisen oppimisen käsitettä on laajennettava.”

Jos teemme oikeita päätöksiä voi Uusimaa vuonna 2050 olla houkutteleva, osaava ja uudistava osaamisekosysteemi, joka mahdollista kilpailukykyä ja hyvinvointia asukkailleen. Tulevaisuuden rakentaminen on hyvä aloittaa nyt, joten palataan vielä yhden huomion ajaksi marraskuuhun 2020. Oli sitten kyse lomautettujen, maahanmuuttajien, yli 55–vuotiaiden, nuorten tai vaikkapa alanvaihtajien osaamisen kehittämisestä on selvää, että tässä tarvitaan jatkossakin tiivistä yhteistyötä Uudenmaan eri toimijoiden kesken. Ja tämä jääköön viimeiseksi ”tätä ei ole koronapandemia muuttanut”-huomioksi tällä erää.

Lähteet

Aika näyttää, putosiko työllisyys uudelle tasolle – korona aiheuttaa haasteita myös kausitasoituksessa. **Olga Kambur, Minna Wallenius** (Tilastokeskus)

Aktiivisilta työvoimapoliittisilta palveluilta sijoittuminen vuonna 2018. **Mika Tuomaala** (TEM)

Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2020 (TEM)

Ammattibarometri.fi

Ammatillisen työvoimakoulutuksen linjaukset vuodelle 2021 (Uudenmaan ELY-keskus)

Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometri lokakuu 2020 (EK)

Helsingin Seudun toimialakatsaus 3/2020 (Helsingin seudun kauppakamari)

Isot pörssiyhtiöt säästäneet kymmeniä miljoonia työmatkailun romahdettua:
HS:n haastattelemat yhtiöt eivät näe paluuta entiseen.
Anni Keski-Heikkilä (Helsingin Sanomat 2.11.2020)

Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla. Yleiskuva ja kehittäminen. (TEM)

Katsaus koulutettujen maahanmuuttajien sijoittumiseen Helsingin seudun työmarkkinoille
(Helsingin seudun kauppakamari)

Kauppakamarien kysely koronaviruksen vaikutuksista yrityksiin: Helsingin seudun kauppakamarin alueen tulokset 9.10.2020 (Helsingin seudun kauppakamari)

Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät 12 prosenttia syyskuussa 2020.
Tilastokeskus 28.10.2020

Kotona Suomessa – Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta: Tutkimusraportti. (Taloustutkimus Oy)

Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035 – Osaamisen ennakointifoorumin ennakointituloksia tulevaisuuden koulutustarpeista. **Ilpo Hanhijoki** (Opetushallitus)

Käytettyjen autojen rekisteröinti kasvanut Helsingin seudulla räjähdysmäisesti.
Marja Salomaa (Helsingin Sanomat 29.10.2020)

Matkailun kehitys ja tilastot. **Pekka Mustonen**. Esitys Helsingin matkailuseminaarissa 2020
https://www.hel.fi/static/kanslia/elo/pekka-mustonen-matkailuseminaari-2020.pdf

Megatrendit 2020, Sitran selvityksiä 162. **Mikko Dufva** (Sitra)

Onko maallemuuttobuumi totta vai tarua? **Timo Aro** (MDI)

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen, uudet opiskelijat ja tutkinnot

Osaaminen Uudenmaan tulevaisuuden perustana. **Tapio Huttula** (Uudenmaan liitto)

Osaamisen ennakointifoorumi – Ammattiala-korttipakka (Opetushallitus)

Osaamiskysely kauppakamarien jäsenyrityksille, syyskuu 2020.
(Helsingin seudun kauppakamari, Keskuskauppakamari)

Osaavan työvoiman kysyntä ja tarjonta Uudellamaalla. **Seppo Laakso** (Ennakointikamari)

Pk-yritysbarometri Syksy 2020 (Suomen Yrittäjät, Finnvera, TEM)

Politiikan reunalla – **Johanna Vuorelman** haastattelu. **Virpi Salmi** (Suomen Kuvalehti 18.9.2020)

Suomalaiset työpaikat ovat selvinneet korona-ajasta hyvin (Työterveyslaitos)
https://www.ttl.fi/suomalaiset-tyopaikat-ovat-selvinneet-korona-ajasta-hyvin/

Taloudellinen katsaus syksy 2020 (Valtionvarainministeriö)

Tilastokeskus: Muuttoliike: Maakuntien välinen muutto syntyperän mukaan tulo- ja lähtömaakunnittain

Tilastokeskus: Opiskelijoiden työssäkäynti: Opiskelijoiden työssäkäynti koulutusasteen ja maakunnan mukaan 2008–2018

Tilastokeskus: Väestöennuste 2019

Tilastokeskus: Väestön koulutusrakenne: 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, maakunnan, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan

Työllisyyskatsaus syyskuu 2020 (Uudenmaan Ely-keskus)

Työnvälitystilasto (TEM)

Työpoliittinen aikakauskirja 3/2020: Työelämän uusi normaali?
Melin Harri, Turja Tuuli, Krutova Oxana. (TEM)

Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä**.**
Juho Alasalmi, Henna Busk, Antti Kauhanen, Taina Leinonen, Svetlana Solovieva, Tarmo Valkonen, Eira Viikari-Juntura (Valtioneuvoston kanslia)

Uudenmaan alueellinen selviytymissuunnitelma 2020–23 (Uudenmaan liitto)

Yli 50–vuotiaat eivät jää työttömäksi sen yleisemmin kuin nuoremmat, työllistyminen vain on vaikeampaa. **Henri Lukkanen** (Tilastokeskus)

ENNAKOINTIKAMARI

Työvoiman kysyntä, saatavuus sekä osaamistarpeet

Uudellamaalla syksyllä 2020

Helsingin seudun kauppakamari
Kalevankatu 12, 00100 HELSINKI
puh. 09 228 601, www.helsinki.chamber.fi